

הבלגה או תגובה

הבלגה או תגובה

במהלך השנים 1936—1939 נסח היסוד היהודי בארץ-ישראל ועמו התנועה הציונית כולה לשני פולמוסים נוקבים וממושכים. פולמוסים אלה גנוו בשאלות-יסוד של ההגשמה הציונית והקיים היהודי בארץ-ישראל ובבעיות הדוחקות של דרכי המדיניות הציונית ומטורתייה באותו שנים. הפולמוס הראשון היה פולמוס "חלוקת", לאחר שהוגשו הצוותה של הוועדה המלא-כותית ("זעדה פיל") בקי' 1.7.1937, חשבתו ועוצמתו של פולמוס זה — שחצאה את הקווים המפלגתיים והתנועתיים — נבעו מן העובדה שהציונות נתבעה הפעם לעונת השובח חד-משמעית על הצעה מדינית רשמית, שכרכה ביחד הקמת מדינה יהודית בטוחה-זמן נראתה לעין עם חלוקה טריטוריאלית של ארץ-ישראל המערבית. הפולמוס השני — שהחנהה בישוב באותו עת עצמה — היה ויכוח אידיאי ופוליטי: מהן דרכי המתגובה ההולמת והיעילה לאלים הערבית המאורגנת והמתמשכת, שפונתה בתחילת בשם "מאורה" עות" ולחדר-מכון "הمرד העברי".

vincit זה לא התעורר מיד עם תחילת ה"מאורה" באפריל 1936, שכן תחילת לא גיבש היישוב את עמדתו בשאלת מה טיבם של "המאורה" הפעם, מה תכליתם ומהי מידת הסכנה הנש��ת מהם לבתוינו של היישוב היהודי ולעומדתו המדיניות. זאב ז'בוטינסקי, מנהיגת של מפלגת ה策"ר ו"הסתדרות הציונית החדשה" סבר כי מדובר רק בהשתוללות של אלומות שאין מאחוריה כוח פוליטי כלשהו. אין שחר — טען — לאגדה בדבר האיסלאם העולמי העומד מאחוריו ערבי ארץ-ישראל כ"ענק נורא ואכזר, ככל רוחה (ש)עוד מעט ויתפרק וימותת את אנגליה". אין גם סכנה לעניינו הציוני בבריטניה, הרגי' ז'בוטינסקי, שכן "אין ענינים ניכרים באופק הציוני", ואחרי שימוש עשן היריות יגבר כוחו של מי שידע להפעיל לחץ מדיני בקנאה-מידה אימפריאלי ועולמי על בריטניה? מתחז' יחסו המבטל כלפי כוח-החלץ שיוכלים העربים להפעיל על בריטניה ומתחז' הנחה כי הציונות מסוגלת להפעיל לחץ עדיף, ראה ז' ז'בוטינסקי ב"מאורה" גינוי

109	על המצב בארץ — 29.7.1938
113	על הטירור היהודי (הרביונייסטי) ועל דרכי המלחמה בו — 23
29—30.7.1938
121	שתי שיחות גולמבי' ז'בוטינסקי: א) 8.7.1939 ; ב) 10.7.1938
134	זאב ז'בוטינסקי: "אמז" — 9.7.1939
137	דבר ראש המפקדה של הארגון הצבאי הלאומי אל היישוב — 26
29.7.1939
142	MICHAEL ASAF: "השטען צוחק" — אוגוסט 1939
145	פרופ' מרטין בובר: המשונים — אוגוסט 1939
149	רב י"א הרצוג, נחפה דרכינו — י"א תמו תרצ"ח / 10.7.1938
150	משה סמילנסקי: מרצחים — אוגוסט 1939
153	רב בנ"zion חי מאיר עוזיאל: ולא ישפךدم נקי בקרב הארץ — 31
אוגוסט 1939
156	יעקב ריפטין: ושוב הבלגה — אוגוסט 1939
157	ברל צנלסון: הבלתי שיטה מדינית ומוסרית — אוגוסט 1939
159	

רשימהביבליוגרפיה נבחרת

של אלימות מקומית בלבד.³ דוד בן-גוריון, יו"ר הנהלת הסוכנות, ראה לעומת זאת בבירור את המשמעות המידנית החדשה של ה"מאורעות". אמן היישוב היהודי של שנת 1936 חוק וمبرצ'ר מן היישוב היהודי של שנות 1929–1936 – והסכמה לעצם בטחונם של היישובים היהודיים קטנה עתה בהרבה – קבע – ואולם בעודו של מאורע טרפה' היה "אופי דתי", הרי למאורעות תרצ"ו יש אולם בעודו של מאורע טרפה' היה "אופי דתי", הרי למאורעות תרצ"ו יש "אופי פוליטי בולט". אין אלה מעשי שוד ורצח אלא "מלחמה פוליטית רצינית המכוננת לביטול הצהרת בלפור, והמניגים העربים משתמשים הפעם לשם השגת מטרתם באמצעות מלחמה פוליטיים חדשים: שביתה כללית ומרי אורה...".⁴

משלוש נקודות-מבטט היה על היישוב לבחון את דרכו כיצד להגיב על "המאורעות" ב-1936 ועל "המרד" ב-1937–1939: ראשית, כיצד עליו להתחagen כדי להגן על בטחון הנפש והרכוש היהודיים ברחבי הארץ, להרתיע את התוקפים ולתורם את חלקו לחיסול המהומות; שנית, כיצד להגיב על האופי הפוליטי שנושאים המאורעות ולמנוע מן העربים להשיג תישגים מדיניים בלחץ האלים וכתוצאה منهן; ושלישית כיצד עליו לפעול בתחום המשבר, להתכוון לתוכנית "החלוקה" ביצירת מפה יישובית חדשה, ולהתקדם בארגון כוח המגן העברי על-ידי שיתוף פעולה צבאי עם הבריטים. ויכולות זה הפך להיות חלק מהותי בפועלם על ידי הציונות ומטרותיה ועל היחס בין אמצעים ומטרות, וכן היה לגורם רב-השפעה במאבק על hegemonia בישוב וב坦נוועה הציונית. הבדל יסודי בין פולמוס "החלוקה" לפולמוס על דרכי התגובה היה נוץ בכך שבעוד הראשון היה בעית ההיא בעיקרו אידיאי היה השני קשור קשרו בלחץ-אצטי בבעיה של שליטות גורמים פוליטיים בארגונים צבאיים בעלי אופי מלחמתי, ובמדינות הבטי חוניות הלהקה למעשה. כשם שהויכוח חשף את חילוקי הדעות בין המהומות הפליטיים היריבים, כן חף, ולעתים אף חידד והרחיב, חילוקי דעתות בתוך המפלגות הפוליטיות ואך בארגוני המחתרת ושימש גורם דינامي בהפתחותם.

*
ליוויטה על דרכי התגובה בשנים 1936–1939 ממשמעו ההיסטורי, מעבר להקשר המידי שלו. אכן, גם לפני 1936 עמד היישוב בפני הצורך להפעיל אלימות מבוקרת וכוח מאורגן לצרכי שמירה והגנה, ולפתاح דוגמיס של התגוננות ותגובה, וגם קודם-לכן כבר התעוררו סוגיות עקרוניות לגבי היחס בין מטרות הציונות, ומהותה החברתית-הומניסטית, לבין הזרקודה לכוח צבאי מאורגן. אבל מאורעות 1936–1939 היו בעלי דרישות רבתה. הם התחוללו בתחום התהווה של התפתחויות דрамטיות בארץ-ישראל, בתנועה

9
הציגות, בעולם היהודי ובמדיניות הבינלאומית. שאלת ארץ-ישראל חריגה מעטהمسألة מקומית, התוליה ועומדת בין הציונות לבין בריטניה, והפכה לשאלת מזרח-תיכונית". מדיניות העליה וההתישבות נכרה מעתה בקשר הדוק עם המדיניות הבריטית במורח-הທיכון כלו ובמדיניות האירופית. עוצמת האלימות שהפעלו ערביי ארץ-ישראל, הנסיבות המדיניות של אלימות זאת, כמו גם השלכותיה, עוררו שאלות, שקדם-לכן היו בגדר שאלות עקרוניות ותיאוריות יותר מאשר שאלות של מדיניות מעשית.

קשר ישיר ועמוק נוצר בין היוכוח הפליטי והציורי בשאלת של "הבלגה או תגובה?" באותה שנים, לבין הפלומוס על דרכי המאבק של היישוב בשנים 1944–1947, ולאחר מכן לוויוחים על מדיניות התגובה הצאית (פעולות תגמול) בתקופת המדינה. מעבר לזה ניתן למצוא קו ישר מהפלומוס של תקופה זאת לוויוחים עקרוניים מאוחרים יותר בשאלות של "מלחמת הגנה", "מלחמות יוזמה", "מלחמת הגנה" והיקפו של המושג "מלחמות הגנה", כמו גם בשאלות בדבר היחס בין מטרות מדיניות ואמצעים צבאים. עדות-היסוד ותגובה-היחס של החברה היהודית בארץ-ישראל התפתחו ועוצבו בשנים 1936–1939, שכן באותה שנים צמחו כמה מתויפות היסוד של ההיסטוריה הפוליטית של ארץ-ישראל ושל הסכום הישראלי-ערבי.

*
עדותם ודרךו תגובתם של הגורמים השונים ביישוב התגבשו בתהילן הדרגתי: מתגובה בלתי-אמצעית, מקומית ואינטינקטיבית, לתגובה שעדי פרי של מדיניות, אידיאולוגיה וערכים אחד. העמדות נתגשו על-פי כמה גורמים: א) הפרשנות השונה והמשתנה שנינתה למאורעות, לمعنى האלימות העברית, לנוצחה ולהישגיה; ב) העמדה כלפי ההשפעה שיש לתגובותיו ולצורות תגובתו והתגובהו של היישוב היהודי על עיצוב מדיניותה הארצישראלית של ממשלה בריטניה; ג) יכולתו הארגונית של היישוב לנקוט באמצעים אלו או אחרים בתחום הבתווני והציבאי; ד) אופים החברתיים והמוסדי של הגופים השונים, מעמדם ביישוב ומעמדם בתנועה הציונית; ה) הרוינוות המנהים והמעצבים של הגורמים השונים ביחסם לשימוש בכוח צבאיותיו השונות; ו) ראיית המשבר כמצב חדש, המחייב (ומאפשר) נקיטת יוזמה ופריצת דרך חדשה בתחום הצבא הליגאלי (גנטנות) והתהatta-ישובותי (אסטרטגיה ישובית) ומכאן סדר-עדיפויות שונות. האצ"ל פעל בזיקה לתנועה אופו-ציונית חסרת מיסוד, מוסדות משקיים והתיישבותיים, בעוד ש"הגנה" פעל בסמכותם של מוסדות הפליטיים הציוניים הרשומים והייתה מעוגנת בסביבה חברתית ממסدت. לחברי "הגנה" נמצאו פיצוי נפשי בהשתתפות במבצעי "חומה ומגדל", פיצוי שלא נמצא לאנשי אצ"ל.

אנשי ה"הגנה" יכלו — הן בשל המסתגרת בה פועלו והן בשל אפרוריות של פיזיו נפשי זה — לערמוד בתביעות איפוק וסבלנות שחוותלו עליהם. במרוצת התקופה חלו שינויים, לעיתים אף מרחיק-ילכת, בעמדתם של הגורמים השונים והקובעים. שינויים אלה היו לעיתים תוצאה של תמורה שחלו בגורמים אלה עצם. בראש ובראשונה הייתה זאת התמורה במרחב של הארגונים הצבאים הבלתי-ליגאלים של היישוב: שבית ארגון ב" לשורות ארגון ה"הגנה" והפיקתו של "הארון הצבאי הלאומי" לארכון בהשפעה ריביזיונייסטית בלבד, שאחר-כך פעל אף באופן עצמאי מן המפלגה הפוליטית, וtribe לעצמו עדמה של גורם לאומי-אקטיביסטי יהודי. גם לתוכנית "חלוקת" הייתה השפעה רבה. תכנית "חלוקת", עוד יותר ממנה הסתלקות הבריטית מן התכנית ופרסום "הספר הלבן" של מאי 1939, נתפסו על ידי מצדדי "התגובה" כגilio של פיסנות בריטית כלפי האלים הערבית ותומכיה, ותוצאה של ה"הגנה" בה נקט היישוב המאורגן. נראה שלא רק התגברות הטrror הערבי והפיקתו למרד מאורגן הם שהגבירו את פעולות הגמול של האצ"ל נובמבר 1937 ואילך, אלא גרמה לכך גם תוכנית "חלוקת" שעמדה על הפרק. נראה כי פעולות האצ"ל נעשו לא רק לנוקם בכונפות ולהרתיע את העربים הפלשניים, אלא שנחכונו לפני ההשכמה החדשה של "תורת לחץ" להזות גורם שי沈נע את בריטניה, על-ידי הוכחת איכותו הסגולית של היישוב והפטנציאל הלוחם המצו依 בו, ועל-ידי גilio שאיפותיו הלאומיות, להסתלק מ"חלוקת" ולהזור אל עקרונות המגדאות "החיוביים" מנוקות ראות ציונית.

לא פחות מכך השפיעו על המדיניות והמעשה ההתפתחויות הארגוניות החששות שהחלו במחוץ השנים הנוכחות בארגון ה"הגנה", התבססותה בכל רחבי הארץ במתגרת צבאית צבאי-ליגאלית ובקיעת דפוסים של התוגנות אקטיבית, וצמיחת האצ"ל למחתרת עירונית, המסוגלת לפעול בעיקרם עירוניים ובאמצעים מוגבלים.

*

המושגים "הבלגה" מצד אחד, "התגובה" (או "שבירת ההבלגה") מצד שני, שהפכו סיסמאות פוליטיות ואידיאולוגיות, דורשים הבירה. המושג "הבלגה" נולד מיד אחרי פרוץ המאורעות באביב אפריל 1936 וכוונתו הייתה למגוון תגובה בנוסח של "טרור נגד". חוסר יכולתם של הארגונים הצבאים היהודיים (ה"הגנה" הכללית והגנה ב') להבטיח את האוכלוסייה האזרחית מפני פגיעה בנפש וברכוש מצד העربים וחוסר ההיערכות הארגונית והנפשית למאורעות אלימים בסדר גודל כזה, הובילו לתוצאות של נקם.⁶ שהחפכו לתגובה "טבעית" של ישוב נפגע ומגיב באותו מטבח. ואילו

היעדר תגובה שכזו נתפס כהפקרת היישוב וכ AOLת-ידי שאין לסבול אותו. דבר-ימה יקר הולך ונשבר בהכרתו ובהרגשתו של היהודי בארץ — אמוניון שברוך זו היהודי עומד על נפשו", קבע זלמן אהרוןוביץ [זאימה ארן] במאמר 1936.⁷ היעדר תגובה מלבד את הערבי שדmo של היהודי הפקר, שאפשר לרצוח יהודים בלי להיענש והערבים מפרשין את ההבלגה כפחדנות וחולש, ובכך הם מתעדדים להמשיך בטورو ללא הפרעה.⁸ טענו התומכים בתגובה בשורות ה"הגנה".

התשובות הראשונות היו אלו של יריות מן המערב על ערבים, מעין "נקמת דם"⁹ או פעולות של יאוש מן השלטון ותגובה-נגד לניסיון להשליט חייאים על היישוב היהודי. התבעה לנוהג בהתקפות או ב"הבלגה" בקשה להימנע מתקופת נקם בנוסח של טרור-גדי. בסיסו תביעה זאת עמדו טעמים בעלי אופי פרגמטי, עקרוני ומוסרי כאחד.¹⁰ הטעמים המוסריים השוטבו בנומקים פרטניים, שננתנו להם יתרה חוקף וחזר משקל. כבר באוגוסט 1936 קבע ברל כצנלסון, כי ההבלגה באה"ל לא רק מפני התגובה הנפשית העמוקה שלנו, לא רק מפני טעמים מוסריים, אלא גם מתוך חשbon: להשכה מוסרית יש גם חשבון פוליטי, החובן פוליטי גדול מאוד. ידעונו שבאותו הרגע שנלך בארץ זו בדרך של נקמה, תקום שאלת גואלה — הדם, ואם זו תקום, לא לנו תהיה המלה האחרון...¹¹

מידיגיות של "הבלגה" פירושה היה הימנעות מטרור-גדי כלפי אוכלוסייה אזרחית שלא הוכח, כי קיים קשר כלשהו בין מבצעי הטrror הערבים ואנשי "הכונופיות". ה"הגנה" עסקה כל העת בחיפוש שיטות ובגיבושים דרכיהם להגנה אקטיבית ותגובה סלקטיבית, הגנה על נקודות היישוב, הרתעה ופגיעה באחוט גורמים שהיו שוחפים לטrror היהודי בזרחה פעליה או עקיפה. התנגדות התקיפה והעקבית למדייניות ה"תגובה" של האצ"ל נבעה לא מעט מהאופי שנשאו פעולות התגובה של האצ"ל, שהיו בחלקן פעולות של "טרור עיוור".¹²

ביוני 1939 הוקמה ייחודה מיוחדת בהגנה, הפו"ם ("פעולות מיוחדות"), שסירה ישרות למשמעו של יושב-ראש הנהלת הסוכנות, דוד בן-גוריון. בין שאר המשימות שהחולו עליה היו פעולות של טrror שיבוצעו נגד טורי ריסטים ערבים בכפריהם,¹³ במروצת השנהו היו גם חריגות מדייניות זאת, חלקו ביומה מקומית ומיועtan בהרשאת הנהגה הפוליטית. אבל, בעיקרו של דבר, במروצת התקופה קוימו על-ידי ארגון ה"הגנה" ההוראות שנוטחו בכתב ב-2.7.1939, כי "המפקדה הארץ אוסרת רציחת נשים וילדים, עברי דרך ובכלל ערבים חפים", וכי "המפקדה הראשית אוסרת יריות או הטלת פצצות למקומות כניסה ערבים (שוקים, מסגדים). הפעולות הנ"ל אסורה

באופן שאיןו משתמע לכאן ולכאן¹⁴. מלאיו מובן, כי בפעולות שביצעו ארגון ה"הגנה" או שביצעו חברי במיסגרות המשטרתיות והצבאיות השונות הופעל נשק ונחרגו ערבים, בклלם ערבים שלא נמנעו עם ה"כונופיות", אולם מבחינה מדינית ומוסרית נתפסה אלימות זאת כשותנה בתכלית מון "הטרור העיור" של הארץ. יש לציין, כי התגובה החריפה שנשמעו מידי פעם מתוך הציבורות היישובית, ובראשן תגבורת המאה והגינוי של אנשי רוח, לא הבחינו בין אלימות לאלים. מותח חוסר יכולת (וגם חוסר הרצון) להבחין בין האחראים לפעולות הללו, ייחסו את כל פעולות התגובה ל"ארגון הצבאי הלאומי".

מה שחדד את הניגודים בין דרכי התגובה של ה"הגנה" מזה ושל הארץ¹⁵ מזה היו לא רק שיטות הפעולה וחותמאותה, אלא בראשונה האידיאולוגית המנחה את הפעולות. האידיאולוגיה של ה"הגנה" והארגונים הפלויים טים שהיו אחראים לה, הימה אידיאולוגיה של "הבלגה" או של "התגוננות אקטיבית". כאשר ביצעו פעולות נקם וטרור "בלתי סלקטיבי" היו אלה פעולות מבודדות, תוצאה של דחף הפיקוד המקומי או יוומה פרטית. לעומת זאת, הינהתה את "התגובה" של "ארגון הצבאי הלאומי" למנקיין 1937 אידיאולוגיה ברורה, עקבית ומוגבשת, וקו חינוכי ברור.

"מאורעות" נחשו כביתיים אלים למאבק בין שני הלאומים החיים בארץ על גROLה של ארץ-ישראל, על צבינה ועל השלטון הלאומי המדיני בה. הימנעות מתגובה נתפסה על כן כוותרנות וככבותנות, כ吉利 של חולשה הפגמת בכבוד הלאומי ומשפילה אותו, ובכך גורמת להתקדרות הביטחון העצמי ולפגיעה חמורה במעמד המדיני של העם היהודי בארץ ישראל. לעומת זאת ניתן ביטוי הון בחינוך בתוך שורות בית"ר והצה"ר, חן "בשרה הלאומית" שנדרפה בכתאווני התנועה והן בפועל ציטטיקה הלאומית מדינית ובהצהרות הרשומות.

העובדת שאף ארגון ה"הגנה" ביצע במרוצת שנים אלו פעולות תגמול והרג, לעתים גם "פריאות", אינה יכולה לטשטש את הגבולות ואת השוני בדרך הפעולה ובאידיאולוגיה המנחה של הפעולה שבו קיימים בין שני הארגונים, והלכו והעמיקו למנקיין 1937 (ובעיקר לאחר נובמבר 1937) ועד קיץ 1939. עקרונות ה"בלגה" לא היו בחינת הלכה הנוגדת את המצוות אלא עקרונות מנהים ומדריכים שאם כי פה ושם לא עמדו במבחן, ברוב המקרים ולאורך כל התקופה קיבלו אותם על עצם כלל חברי ה"הגנה".

מדיניות ה"בלגה" או "התגובה" הייתה כאמור לא רק מסקנה של ניתוח צבאי אלא גם פועל יוצא מעמדתם של הארגונים והמחלקות, עמדות שהביאה לפירודס היסטורי מסוים בדרך התפתחותם. תביעתו של זאב

ז'בוטינסקי, שארגון ב' ינהג ב"הבלגה" נבעה מ תפישה דומה לו של בוד גוריון, הוא הניח כי המשבר של האלים בארכ'ישראל, שהודה מכונן נגד בריטניה, ייצור את ההזמנות המקוות להקים כוח צבאי ישובי ליגאל. משום כך הנית, כי התפקידים היישוב והתייצבותו לימיין בריטניה כגורם פוליטי מגובש ו"תרבותתי", תוניב את הפרי המקוות משכבר: "גדור עבררי", שז'בוטינסקי כה הרבה להיאבק למעןו, אף שההתפקידים פגעה במושגים מוצקים ורבי רגשות של כבוד היהודי לאומי בהפקידה את ההגנה על היישוב בעiker בידי המשטרה והצבא הבריטיים, ללא השתפות יהודית פעליה, קיווה ז'בוטינסקי שהמחירות הפליטי יהיה כדאי. מצד אחד תיאר בעבטים קודרים ומרים את היישוב, העריך להסתתר במרתקים כביני פוגרומים בגולה מפחד הפוערים ואת היהודי ארץ-ישראל כ"יהודי-חסוט", שההתפקידים וחוסר תגובי תם אין ביכולם לשכנע את בריטניה, כי לישוב היהודי חוק יש השיבות אסטרטגית רבה, אבל מצד שני תיאר גם את כושר ההתוגנות של היישוב היהודי בארץ וצין את העיבדה, כי שום נקודת יישוב לא הותקפה ולא נכבה על-ידי העברים.¹⁶

ז'בוטינסקי חתר כל השנים להישגים מדיניים ולligaליזציה של ה"הגנה" ולהיפכתה למסגרת צבאית מוכרת, חלק מchlיל-המצב הבריטי בארץ-ישראל. אולם הה�풋חוויות הפליטיות ויצירת "הארגון הצבאי הלאומי", בפיקודו להלכה, הפכה אותו — בניגוד להשफתו היסודות — למפקדו של ארגון מחרת לא-ליגהלי. כתוצאה מכשלונם של הניסיונות השונים להביא לאיחוד של ה"הגנה" והאצ"ל, ומהכרת אنسיו בארץ כי אם יקום כאן כוח ליגאי תהייה זאת ה"הגנה", באמצעות הנוטרות, וכן מהתמסדו של האצ"ל כארונו מחרת אקטיביטטי, לא חתר האצ"ל לligaליזציה. מטרת "שבירת הבלגה" על-ידו היה על כן אחרות: להרטיע את העברים ולהפעיל לחץ על בריטניה. המאבק בנוסח של האצ"ל היה מעוגן כלו בתחוםו אופיים של "המאורעות" כביטוי אלים למאבק הדורי-לאומי על השליטה בארץ-ישראל.

שונה בתכלית הייתה דרכו של ארגון ה"הגנה" והנהגתו. כאן בטלת התביעה להעמקת כושר ההגנה העצמית, שהייתה מעוגנת גם בחשדנות כלפי השלטון הבריטי, אבל בעירו של דבר שלטה ההנחה כי המשבר הוא שעת-כושר להישגים בתחום המדיני-הביטחוני, וכי היישוב יוכל לצאת ממנו מחזוק בכלים בטחוניים חדשים. הנחה זאת האמינה כי המשבר איננו חייב לגורום לkrען בין התנועה הציונית לבין בריטניה, אלא דווקא לשמש רקע להעמקתו של שיתוף הפעולה החובי בתחום הבטחוני. נקודת-הគבד של מדיניות זאת הייתה לא פרספקטיבה של מאבק יהודו-ערבי על הבעלות בארץ-ישראל.

הלאומית בארץ-ישראל ברוח השקפתה "אדנות" אלא הפרספקטיבת של העמeka שיתוף-הפעולה עם בריטניה וההישגים שישותף-פעולה כזה יכול להניב זו בחזוק הכוח והן במאחזרו ההתיישבותי בארץ. על ההנאה הפלוי-טיב של ה"הגנה" רוץ גם עול האחריות של המדיניות הציונית הכללת, והצד הבטחוני-צבאי נשלק תמיד על-פי מידת השתלבותו — או אי-השתלבותו — במאבק המדינה הדיפלומטי. מעמדה של תנועת העדודה הארץ-ישראלית ואופים של ארגוניה אפשר לה ליצור אפיקים שונים של שיתופי-פעולה כזה, והاكتיביזם שלו יכול היה לבווא לידי ביטוי בתחוםים שונים ומגוונים (ביחסון והתיישבות). לעומת זאת, חברי "הארגון הצבאי הלאומי", הקשורים למפלגה פוליטית בעלת עורף אורייחי חלש, לא יכולו להביא לידי גילוי יcolsם בתחוםים שונים, ולא הייתה להם אפשרות לפצתם את עצם — אף אילו רצו בכך — בתחוםים אחרים של פועלות. משתק ההיסטוריה גרם שארגון ה"הגנה" יכול היה ליצור עם בריטניה תחומי פעולה כגוף צי-צבאי, ואילו "הארגון הצבאי הלאומי", שהנהגתו הפליטית (ז'בוטינסקי והצה"ר) חתרה ממשך שנים רבות יותר מכל דבר אחר ליצור שיתופי-פעולה כזו, הפך, בעקבות פעולות התגנבה שלו, יעד לדיכוי ורדיפה מצד השלטונות הבריטיים.

לאצלם, בארגונו, חינכוו ומספר חבריו, טרור-נגדיה היה השיטה היחידה שאיתה מסוגל היה להפעיל. שלא כדיאל העקי של ז'בוטינסקי לכוננו גזרוי צבא יהודים סדריים בארץ-ישראל ובניגוד לחינוך הסגמי-צבאי הטקסי של בית"ר, התפתח האצל' בניסיבות הארץ-ישראלית המיחודה לבעל עדמות שמנעו את האגשמת משאלת-הלב של מנהיגו. לאצלם לא היו אמצעים לחדר אל תוך ביטיסו של "המרד העברי" בכפרים ובהרים, ולא מודיעין לעיל שיזהו וייסמן יעדים לענישה. מדיניות התגנבה של האצל' נבעה أولית גם מחולשתו הארגונית בשנים הללו. היה גם פער עמוק בין האידיאולוגיה של ה"אדנות" וההגנה על הכבוד הלאומי הנפגע לבין החספול והיעדר הכלמים. מכאן שחסורה לו היכולת לתכנן ולבצע פעולות מתוך שיקול מדיני מكيف. האידיאולוגיה דיברה במושגים שלא הייתה לה אפשרות למשם במצבות.¹⁶

וזאת ועוד. הבדל עקרוני נוסף בין שתי התנועות הוא בכך שהאצל' ביקש להעניק סמליות ומשמעות לאומית לכל פעולה גם כשותפה זאת פעולה בעלת תיקף קטן, שעה שב"הגנה" נמנעו מרטוריקה לאומית וראו באלים כוורת בל-יגונה בעיקר.

*

אסופה זו של מקורות בני-הזמן מתמקדת בויכוח על דרכי ה"הגנה" וה"תגנבה" (או ה"הגבה") שהתנהל בין המחות השונות ביישוב, ובתוכם

פנימה. היא אינה עוסקת בצדדים ובפנים אחים של הויכוח ובהקשרו השוניים. המקורות משקפים את קשת ההשპחות והעמדות והליך-הירוחות ששררו ביישוב באותה עת כלפי האלימות הערבית והtagנבה עליה. האגונים השוניים והגינויים בעלי האופי השונה — של הצדדים ב"הגנה" כמו של הטעונים ל"tagנבה" — ניתנים כאן בהרבה. במקרים רבים ימצא הקורא כי הדברים חווורים וועלם נימוקים מופרים מכבר, או משתמשים בנימוקים מושלבים. לא ניתן לאגן את המקורות על-פי סוגי הנימוקים המובאים בהם, ובחורנו להביא אותם בסדר כרונולוגי.

התקופה הנסקרת תוארה בהרבה בהרבה ובפרטוט במחקרים שונים ומכל היבטיה.¹⁷ אך מן הyncnon לציין את עיקרי המאורעות ואת מאפייניה התקופה, כראע לדינמיקה של הפלמוס המשוחרר כאן. המאורעות הפליטיים בארץ ערב השכנות לישראל ומאבקו לעצמותן, התקרכבות המתייחות הבינלאומית לאגון הים התיכון המזרחי, וחששות העربים מפני התבססותו של היישוב היהודי בארץ בתקופת 'העליה החמישית', הביאו לרדיקליזציה של החברה הערבית-הפלסטינית, לחסיטה לאומית ולהתארגנות פוליטית.¹⁸ מה שנראה היה בשלב הראשון כהתפרצות חדשה של אלימות וטרור נגד יהודים בדורותיה לקודמותיה, התגללה עד מהרה כתנועה של אלימות המודרכת על-ידי כוונות פוליטיות והנהגה פוליטית מאוחדת. מעשי הטרור כונו אומנם גם נגד השלטון הבריטי, אולם עיקרם הגיעו ביישוב וגרמו לערעור הביטחון. כל הציגיות הופנו כלפי השליטונות הבריטיים שירגיעו את הארץ. הדעת נתנה שמשלת בריטניה לא תנית למאורעות מרפ"ט לחזור על עצם ותגיב באלימות וביד חזקה. ואכן, בריטניה לא גילתה אדישות ואף הפעילה כות, אולם לישיב היה נדמה שהיא נוגעת בסימטריה, ככלומר מתייחסת באותו היקף לאירועים הערבים וככלFY היישוב המתגונן או המגיב.¹⁹ ובעוד הבריטים נמנעים להפעיל כוח רב בתגובה למגוון החרפת האלים, הפקה האלים עצמה והייתה למאבק פוליטי, למרי אורייחי ולמלחמת גירה. הוועד العربي העליון ה策ילה לארגן את רוב ערב הארץ לקחת חלק בשבייה כללית ארוכה.

מאמצע 1937 ה"מאורעות" לבשו צורה של מלחמת גירה מתמשכת. כן ה策טרף למאבק חיל מתנדבים בפיקודו של פאווי אל-קאווגי. מינויו של הוועדה המלכותית ב-7 ביולי 1936 הביא להפוגה זמנית באלים ובעקבותיו בא ה"קול קורא" של מלכי ערב מן ה-10 באוקטובר 1936 שם אמנים קץ לשבייה הכללית אבל הפרק את העימות בארץ-ישראל בעיה מזרחי-תיכונית.²⁰ האלים התחדשה עוד לפני צאתה של הוועדה מהארץ והתעצמה כספר —

סמו תכנית "החלקה" ופתחה שהצעיה המלכותית ביולי 1937. עידי הפגיעה העיקריים של "המרד הערבי" היו עתה מטרות בריטיות, ובכל רוחבי הארץ התנהלה מלחמת גירה נגד הצבא הבריטי. רק בספטמבר 1937 הטילה ממשלה בריטניה משטר צבאי, חוקי חירום ושלחה תגבורת צבאית כדי לדכא את "המרד".²¹

הפניתנו חווינו של "המרד" נגד בריטניה לא הקהלה את חזינו שכוננו נגד היישוב היהודי. אדרבא, עתה הותקפו לא רק עובי-אורח אלא גם שכונות יהודיות בערים מעורבות ונקיות יישוב. מן אפריל 1936 ועד סוף שנת 1939 נחרגו למלعلا מ-500 יהודים כחוצה מהטרור הערבי²² ונגרמו נזקים כבדים לרשות היהודי בעיר ובכפר. "המרד" יציר אויריה של מתיחות וחוסר ודאות במישור הפוליטי, שכן תוכחותיו עירעו את שלטון המנדט ויסודותיו בארץ-ישראל. הפגיעה הקשות בנפש וברכוש ובסדר החיים התקין היו אף הן חמורות ביותר, ודומה כי מה שסייע במידה לא מבוטלת למוראל היישובי באותה עת הייתה הדינמיקה המגוננת של העיטה שהתעוררה, של היומות ושל תושית הוצאה אל הפועל. היישוב שבסל קורבנות קשים לא הסתగ מאחורי גדרות- מגן ולא נחשף לפאסיביות וליאוש. אדרבא, המואי רעות והצורך בתגובה היו גורם מדרבן לפעלתנות יישובית מאורגנת ויוזמה בתחוםים שונים, שנועדה לבסס את האוטונומיה היישובית בתחום הכלכלי ולקבוע עובדות תתיישבותית על מפת הארץ.²³

התמחבות המשלית והתיישבותית הייתה, כאמור, מעין "שילומים" לבני היישוב המותקף. היא הוכיחה כי פועלות כאן חברה לאומית המסוגלת לעמוד ב מבחני התקפה ומוצר ואפק להפיק מהם יתרונות. עם זאת, האלים העربית פגעה קשה במחושת הכאב של היישוב. הטרור הערבי התarah בתקופה שבה תסעה רדייליזציה לאומית בחלקים מן הנעור הציוני, והוא אף חידד והעמיק את הרדייליזציה הזאת, ששורשיה נוצצים אולי בתגובה למאורעות טרפ"ט. העובה שחקלים אלה של הנעור הציוני (ובראש וברא' שונה הנעור המאורגן בבית"ר) התנדדו לתכנית "החלקה" ותבעו ביטוי מופגן וקטיבי לזכות הבעלות היהודית על ארץ-ישראל כולה, יצרה את הרקע הנפשי המתאים לפעולות האצ"ל נגד ערבים. הרצון להיאבק בתוכנית "החלקה" והרצון להפגין את "האדנות" היהודית בארץ-ישראל ועל ארץ-ישראל הטרפו עצמם יחד.

*

המדיניות של ארגון ב' כשפעל עצמאית, בטרם התאחד שוב עם ה"הגנה", גם היא הייתה מדיניות של "הבלגה". אמנם חברי הארגון ביצעו פעולות גמול כבר באפריל 1936, אולם אלה היו פעולות שיוומו על-ידי מפקדים

מדינייתם לא אישור המפקדה של ארגון ב' בדרך כלל. בתוך "הוועד המפקח" היה לחץ מתמיד על אברהם מפקד ארגון ב', בעיקר מצד אליוו בניחורין המקסימליסט, אשר פועלות גמול, אולם תחומי עשה ככל יכולתו לבلوم אותו מתוך שיקולים פרגמטיים. שיקולים אלה פועלו אצלו עוד לפני שהתמנתה הוועדה המלכונית, וכי כמו לאחר-מכאן, הנחתו היהת, כי לפניו לא רק מבחן כוחות בין היישוב היהודי והערבי, אלא בעיקר מבחן מדיני. חברי המפקח המקורבים לצה"ר, ובעיר לזרם המקסימליסטי בו, תבעו ממוני להגביה, וכן כדי שהיא הבדל בין ארגון ב' ל"גננה" הכללית, ממנה פרש בשעתו.²⁴

עמדתם של תחומי ושל גרוב ב"וואעד המפקח" של ארגון ב' נסתיע בה בعتمدתו הבסיסית של זאב ז'בוטינסקי. ז'בוטינסקי לא סבר שהטרור הערבי הוא גורם מדיני בעל משקל, והאמין כי בכל מקרה מטרתה היסטורית של האזנות היא להגיע לשיתוף-פעולה עם בריטניה. מילא היה על היישוב להתגלות כמושפה של יציבות וסדר בתקופה של מתחמות ביןלאומית המאימת על בריטניה הגדולה. "הבלגה" — טוען בשנת 1936 — מוכיחה לאנגלים כי היהודים הם קורבן ולכך תשמש נשך מדיני. "הבלגה היא מריה ומוסכנת, אך התשובה הזאת עלולה להעלotta מזו".²⁵ הוא דחה טרור אישי מזור נימוקים מוסריים-אסתטיים ומזה נימוקים פרגמטיים גם יחד.²⁶ ז'בוטינסקי אף הינה ב-1936 כי הטרור הערבי מכובן רבו כculto נגד בריטניה, ואילו היישוב היהודי — כך סבר — הצליח להקים סביבו "חומרה ברול" וחומרה ברול זאת היא שאיכונה את העربים למלחמה פרטיזנית נגד מטרות בריטיות. בניגוד בולט לזעקות המרות שעלו מהחוגים הלאומיים ברביזוניזם נגד "פחדנות" היישוב והווער הפעלה שלן, שיבח ז'בוטינסקי את כושר ההגנה של היישוב היהודי. "העובדה שהערבים אינם 'מתגרים' בישוב היא מהמא עצומה בשבייל בחורינו. את הדבר הזה יש להטעים כתע דוקא, בזמנן שהנווער העברי בארץ-ישראל מרגיש את עצמו מודוכא מאד". היכשלו של היישוב היהודי נוצע בכך שאין הוא יכול להעמיד את עצמו לצד מסייע פועל לבריטניה במהלך מלחמתה בטרור הערבי. הדילמה המרתה של היישוב היא "עליך להיות פאסיבי, או להילחם בשותפות הפליטים".²⁷ מאיר גורסמן אינה דומה לפיסיות של היהודי בגולה, שכן זהה הבלגה מזור משמעת מדינית של חברה לאומית מוגבשת.²⁸

פעולות הגמול, שנעשו בכל זאת על-ידי ארגון ב', המהלים שהביאו בסופה של דבר לאיחוד ארגון ב' עם ה"הגנה" ובעקבות זאת הינצורתו "הארגון הצבאי הלאומי" כגוף נבדל²⁹ וכן הצעת תכנית "החלקה" —

הביאו לשינוי בעמדתו של דבר, נסחף ז'בוטינסקי בלחץ המאורענות. הוא גילה, כי השקפותו המדינית עומדת בניגוד לẤחות הפעולה של האקטיביזם הלאומי פרי החינוך בבית"ר. אמונת זה מצא עכשו את נושאנו בחברי "הargon הצבאי הלאומי". אם קודם-לכן ההשקפה המקובלת עליון, כי הציונות תעבור על "גשר של ברזל"—ולא על "גשר של ניר" (דהיינו, פטיציה ולחץ מוסרי ודיפלומטי) כמשמעותו של אב"א אחימאיר — הייתה נועצת באקטיביזם חסר ארגון בעל כוחה צבאי, הנה עתה, עם יסוד האצ"ל, נוצר בתנועה הלאומית המכשיר שהיתה יכולת לה ביטוי בפועל. האתוס הלאומי הזה בא לידי ביטוי בשירה לאומית, ובראשה בספר הקטרוג והאמונה³⁴, של אורי צבי גרינברג, שראה אור בתרצ"ז (1937). ספר זה ורוח דבריו קיעקו את ההשקפה המדינית הלגיטימי-מיסטי של ז'בוטינסקי והצה"ר. ההסתמכות על רצונה הטוב של בריטניה להשליט סדר ויציבות בארץ נחשו כאנו כתרמיות, חוסר ריאליות וכפיגועה בכבוד הלאומי; המאבק בכוח הנשק בארץ נחשפם בעיניהם כהתמודדות לאותה לחץ ולמוות, ושירתה אורי צבי גרינברג עצמה הייתה מוגננת. אפsher יותר ממאמריו של ז'בוטינסקי הקוראים למתינות ולשיקול מדיני. אפsher שבמקהלה המקטרוגים על שיטת "הבלגה" לא היה כוח אידיר יותר מאשר שירותו של א"צ גринברג.³⁵ הלוּ הרוח של התפקידים מדינית והישענות על רצונה הטוב של בריטניה, על שיתוף האינטרסים בין הציונות לבין בריטניה ועל מצפונו של העולם המערבי — עבר ומגה. הארגון הצבאי שהוקם בבריטניה עירער את היסודות הקודמים של האידיאולוגיה הצה"רית, והתביא בין-לאומיים לעימות עקרוני ופוליטי בין פעילי בית"ר והאצ"ל לבין מורים ומנהיגים. עקרונות-היסוד של הצה"ר והרביוונאים הועמדו במחן בין-1937 ל-1939 ויצאו ממנה שונים בתכלית. ההשקפה כי "הבלגה" תביא לתמורה פרו-ציונית בדעת הקהל בבריטניה נדחקה מלבים ולא עוד אלא שהמעעררים עליה ביטלו את ערכה של דעת-הקהל כגורם מדיני, וכי לא התפקידים ומהם דרכו הנכונה של היישוב, אלא הפגנת כוח הרצון הלאומי. היסודות-מוסד בהשחתה עולמו של ז'בוטינסקי — קיום מציע משותף של אינטנסים בין בריטניה והציונות, ושיש רק להפעיל לחץ מדיני אקטיבי על בריטניה כדי לגנות ולמשמע מציע משותף זה — עורר אף הוא. בריטניה אינה מבקשת שום שיתוף-פעולה עם הציונות אלא עם העربים ולכך "ארור מונע הרבה מדם". השלים יבוא: "רק אחרי המלחמה / שבה נלחש 'ותחזינה' / בהתפוצץ הפצצה"³⁶ שבירת "הבלגה" והtaggots החריפות נגד אוכלות אורתית מאוחרת 1937 ואילך ניתן להן אומנם הסבר מדיני (ראה דוד רזיאל, מקור מס' 17), אולם בעיקרו של דבר בא כדי להתחזק

פורקן לתחווה של גואה לאומית מושפלת ונפגעת. העربים הארץישראלים תוארו כשותדי מדבר פראים וצמאיים דם המבקשים להכרית את הקיום היהודי בארץ-ישראל ולחסל את האלומות היהודית. לשירות אורי צבי גרינברג כמו מחוקים רבים, שבשורותיהם ביססו את הלוּ הרוח הזה והפנימו אותו בקרב חברי הארץ³⁷ והפריפריה שלו.³⁸ הטרווּה תואר כטרור שהשיג הישגים מדיניים גדולים. "לשונ-המאזינים של הצד הבריטי לא הכרעה לכף הרעבים, הנדרפים, הבונים — אלא לפחות השבעים, והפורעים, ההורסים...".³⁹

חוֹסֶר התגובה הנוקמת היהודית נחפרש גם ככגיעה של הרצון הלאומי וגם כמסירת הבמה המדינית כולה לידי העربים. וכך, בעוד הצה"ר כמפלגה ממשיכה לתבוע שלטון בריטניה להפעיל כוח כדי לדכא את הטרוּה הערבי, מתוך ציפיה כי בריטניה עוד תגלה כי היישוב — והרביוונאים בראשו — הם תומכי העקריים; בעוד הצה"ר מתאר את ה"תגובה" כבטוי למרי רוח וliestר נקס טבאי, הבאים מתוך מספלו ורוגנו ומחמת המדיניות הבריטית המתפרשת,⁴⁰ ועם זאת עדין מצפה לאמנה בין היישוב לבין בריטניה — נעשה פעולות הארץ⁴¹ מתוך הלוּ רוחוּה שונה שונה בתכלית. הלוּ רוח זה גרס, כי המאבק יוכרע בהתמודדות ישירה בין שני הלאומיים המתחדדים על הריבונות בארץ-ישראל.

על רקע התפתחות זו נאלץ ז'בוטינסקי לשנות את דעתו ולהעניק גיבוי לפעולות הארץ⁴². "עוד המורשים" בארץ פירסם הودעה רשמית שבה קבוע שאון המפלגה אחראית לפעולות הגמול השונות שנbowו בחודשים אפריל-אוקטוברober 1937 והודיע, כי "אנו ניחם בכל ניסיון ליחסת לתוכנו דברים שאנו לתוכה כל קשר אתם. אנו תנועה חוקית שעוסקת רק בדברים חוקיים. אנו התנועה החוקית ביותר בארץ-ישראל ממש שanon נלחמים בעד הגשמה וקיים היסוד הקונסיטוטיוני של הארץ הזאת, והוא — המנדט".⁴³ מפקד הארץ⁴⁴ הרראשון, רוברט ביטקר, הסביר את מפקדי המחוות להחיליט בעצם על פעולות גמול, ז'בוטינסקי תmr עתה — גם בפומבי — ב"שבירת ההבלגה". הוא נתן הסכמתו לפעולות הגמול ב-14 בנובמבר 1937, שאורגנו ביום היזמות המפקדה הראשית של הארץ⁴⁵ ואף הודה עתה עם התפיסה המדינית, הלאומית, המוסרית והתקנית שעדמה מאחריו פעולות אלו. דוד רזיאל הדגיש בעיקר את אפקט ההרתעה בפעולות בירושלים ב-14 בנובמבר, הוא "יום ראשון השחור", שהיומה על כך יצאה מהמפקדה הראשית של הארץ⁴⁶, ובכע כי הפעולות הללו יכולות לשים קץ לטרור הערבי ולהחריע את הפוליטיקה הארץ-ישראלית לטובות השアイפות הלאומיות של העם היהודי". רזיאל טען, כי מי שմבקש לנצח במאבק הלאומי והמדיני, חייב לשנות את התקניתה שלו, לתקוף את האויב, כיון ש מבחינה צבאית היישוב אינו

יכול להתגונן ולפזר את כוחותיו. ז'בוטינסקי עוד הוסיף ופיתח גישה זו לשיטה; מNovember 1937, וביתר-תוקף אחרי משפטו של בניויסק והוצאתו להורג ב-1938. הפך ז'בוטינסקי לסניגור ולאידיאולוג הראשי של הטורו הנגיד ה"עיזור".³⁹ במאמר "אמן" הביא דוגמאות מלחמתה העולם הראשונה כדי לבדוק את הפגיעה ללא הבחנה בישוב או רוחני. מעתה הפכו התגבותה שנגה בהן האצל לא רק לשיטה שקיבלה צידוק תועלתי מפי ז'בוטינסקי אלא גם לשיטה שנייה להצדקה עקרונית ומוסרית. כך, במקום היהודי בעל הפסיכולוגיה של "העכבר המבזהל" בא היהודי המוכן להפעיל כוח בלתי-imboker כדי לבטא את עצמותו ורצוונו הלאומי. אנטישמיותה למدنיות ההתקפות ובעירן-canter-iyah לגורמים ביישוב שללו תגבה אלימה כלשהי, והוחך הניסוח של ז'בוטינסקי ופנה לבחינה עקרונית של השימוש בטדור והתקוף המוסרי שיש לtagoba של טרור-גדי.⁴⁰ השיקול ניצד תיבד דעת הקהל בבריטניה כלפי פעולות מסוג זה שוב לא הטריד אותו בתקופה זאת.⁴¹ יתכן והעריך שהאלומות ההדרית המתגברת תשכנע את הבריטים, כי תוכנית החלוקה שהיא היא תוכנית שאירא-אפשר להגשמה בגל התגdomtom של תליתו של בנו-יוסף לא הופנה כלפי הבריטים ויעדים בריטיים לא הפכו מטרות לפגיעה. הזעם והמחאה הופנו דווקא כלפי העربים. רק לאחר היסוסים נתן ז'בוטינסקי את הסכמתו לפעולות-גמול נגד העربים ואף להציג אבסולוטית פגעה גם בחפים מפשע: "ארורה היא כל מלחמה וכל צורותיה, תגר ומגן גם ייחד, ואם איןך רוצה לנגן בחף מפשע — גוע. ואם איןך רוצה לגוזע — יירה ואל חפטפט".

הפתחות זאת עוררת "חוות פנימית" בוחור היישוב. פעולות האצל נחפו עכשו בשלושה מדדים: א) הן מסכנות את תוכנית "החלוקת" ואת הדיפלומטיה הציונית (ב) הן יוצרות מצב מתמשך של טרור ואנטיטרור המחריף את האלים; ג) הן מהוות ביטוי למדיניות הז'בוטינסקאיות של האצל והצה"ר ומהוות חלק מן המאבק של התנועה הז'בוטינסקאית לשולחותיה השונות להשתלט על היישוב ולקבוע את דרכו ואת מדיניותו. הנסיבות שנעשו להשיג איחוד או הסכם בין ה"הגנה" לבין האצל ניכלו,نعم ואת נכסלו גם התקאות להביא להפסקת הפעולות העצמאית של הצה"ר טונות הבריטים הפעילו עתה את חוקי התיירות גם נגד עסקנים של הצה"ר ובית"ר, ואילו מוסדות היישוב המאורגן ניכלו מאבק הסברתי נמרץ נגד האצל. כינויים וಗילוי דעת רבים באו להפגין את התגdomtom של היישוב המאורגן למשעי הנעם של האצל. בעקבות "יום ראשון השוחר" ב-14 בנובמבר 1937, שבו הגיע האצל על הטורו בירושלים העתיקה בשורה

של התקפות-גמול מארגנות ברחבי העיר ובערים אחרות, פירסם הוועד הלאומי כרוץ ובו קבע, כי "לא בשפיקת דם נקיים יכופר דם קדושינו השפור, אלא במאדים מחודשים לקידום מפעלנו ובחתרה בלתי פסקת לקראת כי בושים חדשים על דרך שחוררנו... אסיפה הוועד הלאומי, בהשתפות נציגי הרבנות הראשית, העיריות, הקהילות, המועצות המקומיות והיישובים החלקיים מביאה את רגשי זועחת על מעשי פשע אלה, החותמים חחת היסודות המסורתיים של היהדות והציונות, הורעים שנאה בין עמי הארץ הזאת והעלולים להמית שואה על היישוב והארץ כולה. האסיפה תובעת מכל חוגי היישוב לאסור מלחמה ציבורית נגד הישנות של מעשי נקם. האסיפה בטוחה כי היישוב יוכלידע להתקומם נגד הופעות מסוג זה ולבער את הרע מקריבו".⁴²

בהתדרות העובדים הכללית, במרכזו מפא"י ובמוסדות הקיבוץ המאוחד ועוד, נדנו פעם ועוד פעם דרכי התגבה של היישוב ודריכי מלחמו ב"שבירת הבלגה של האצל".⁴³ ב-10.7.38 כונסה מליאת הוועד הלאומי לישיבה סגורה, בהשתפות חברי הנהלת הסוכנות, בא-יכוח הרבנות הראשית, העיריות, הקהילות והמועצות המקומיות, במגמה להוציא את מעשי הטענה של האצל בروح הכרזו של הוועד הלאומי שפורסם בעיתונות היומית העברית יומיים קודם לכן. בישיבה סגורה זאת באו לידי ביטוי עדות המתנגדים בצורה נחרצת לדיניות התגבה של האצל, ובעיקר הפעולות לאחר הוצאה להורג של שלמה ברזוסט, אך יחד עם זאת לא הצליחו נציגי מפא"י לפלד חזית רחבה ומושתפת כפי שביקשו. הפעולות נמשכו כל שנה 1938 ו-1939, וקיילו אופי חדש אחרי מאי 1939.

הכיטוי המאורגן והמקובץ של דעת-קהל והמנגדת ל"שבירת הבלגה" בא חברה מאקרים והצהרות בשם "נגד הטורר".⁴⁴ בחוברת זאת ניתן ביטוי לכל מגוון הנימוקים נגד פעולות האצל, והם ייצגו את השקפת עולם וערכיהם של הכותבים. האצל הושווה בעטם של כמה מהם לא רק לכונפות הערביות, אלא אף לפולוגות הסער הנaziות (ה-ס.ס.) והוונג כמשמעותם של הכתובים, הוא משיחוף-הפעולה בין הציונות לבריטניה והן מצידוקה המוסרי הבסיסי הוא משיחוף-הפעולה בין הציונות ושל הרעיון הציוני כולם. "השאלה הניצבת בזיה של ההגמה הציונית ושל הרעיון הציוני כולם. "השאלה הניצבת בזיה לפניינו — רצינותו מטילה איומים; וזה רגע של הכרעה, מן הרגעים הנוגעים עמוק בקיומו המוסרי וההיסטוריה של העם והמוסאים במשך מאות שנים רק מתוך מוארעות חמורות יותר", כתוב רוברט ולטש. "האם היינו מצדיקים רצח נתבע של אנשים חפים מפשע ובתוכם נשים וילדים לו גם שכנענו, כי עלי-ידיך ננחל ניצחון פוליטי כמו ביטול "הספר-הלבן"?".⁴⁵ המשורר אביגדור המאירי כתב, כי מעשי הגמול הם מעשי רצח לשםם, "סתם קונו"

צסיות בריונות", שאוין בהם שם תועלת שכן גם ראיי הצה"ר "מושכים בכתפיהם ואינם יודעים מעשים אלו על שום ממה ולשם ממה הם"?⁴⁸ "شبירת הhalbga" הואהו כטוריום חוני, הנבע מתוך יאוש ו"מחלת רוח", העמיד לגורף את ארץ-ישראל למורחיזדים ולהביא לחורבנה של היישוב. בעיקר הדוגש, כי הטרוור הערבי הפך לטrror פנימי שהרבנה של החברה הפלשתינית, וגורל דומה צפוי ליישוב היהודי אם ימשיך במעשי הטrror שלו, שיגררו אותו בהכרח גם לטrror פנימי ולמלחמות אחיהם.

ההבדל המהותי בין התפישה של האצל' לבין זו של ההנאה הציונית ובראשה בז'גוריון נזעך היה בחפשו המוקד של המאבק. בפועל תאמנו השקפת בז'גוריון את השקפתו של ז'בוטינסקי (ושל המפלגה הרביזיוניסטית) עד קיץ 1937 כי המוקד הוא ביחסים עם בריטניה, בעוד שהאצל' ראה את מוקד היחסים במאבק הלאומי על ההפנת האדנות והרצון הלאומי בישראל. לפיכך היה צורך להתפקיד במאבק הנגד הערבים כדי להשיג ויאים עמדות עם בריטניה: "...יסוד-מוסד של המדיניות הציונית (לא אומר לנצח נצחים, איש אינו יכול לדבר על נצח — אין נצח בפוליטיקה) בתקופה הנוכחית היא הקואופרציה עם אנגליה והכוח הדורש לנו — זהות מצוות השעה — דרוש כדי לרכוש את עורת אנגליה, למען הגבר את הקואופרציה הזאת ולהגדיל את גאננותה לציווית. לשם רכישת עורתה של אנגליה למפעלו נחוון שנניה כוח יותר גדול מאשר הננו ...". לפי שעה מרכז הכוח של מדיניותנו החיצונית היא לא בשטח הערבי אלא בשטח האנגלי".uko המנהה העקבי של בז'גוריון היה להגיע לשיתוף-פעולה עם בריטניה ולמצוא את שיתוף-הפעולה הווה לטובת היישוב לטוח אורך ולטוח קצר. במקتاب לד"ר סטפן ויין מה-1937-1.1.11 כתוב, כי "אם יש בכוח המנהיגים העerbim להטיל אימה על בריטניה הגדולה בעורת כנופיות ליטיטים מזוינות עליינו تحت היכולת ליישוב הארץ-ישראלי להראות שאין הוא חדל-אוזנים, אפיקו במובן הפסיכי... ויש לנו באורה פוטנציאלי די אנשים צעירים שיוכלו לעמוד גם נגד התקפה זו ואם רק יהיה בידי האמצעים הדרושים לכך. בחוגי הצבא בארץ מעריכים את הכוח הזה של היהודים, ומשום כך אין ראשי הצבא לokedים בראציות את סכנת הטרוור הערבי. אולם האדמיניסטרציה האזרחיות, ובראשה הנציג העליון, מיהיחסים לסכנה זאת ערך רב, והם פוחדים כאילו מפניה, ובכל אופן הם מפחדים בה את הוועדה [המלכותית] ואת הממשלה בלונדון, ועלינו לעkor פחד אמיתי או מדומה וזה על-ידי גיוס כוחנו אנו".⁴⁹

ולאחר ימים ספורים ציין במוועצת הארץ של מפא"י ב-23.1.37, כי "בתגובהו הכוונות האלה הייתה שהיתה בשנה זו, לא בלי קשר עם מה

שנעשה בעולם, נתגלה אמג'ס כוח היהודי, אבל נתגלה לעת עתה רק כוח משקי יהודה... אבל מה שאנגליה צריכה לקחת בחשבון בתוך השבוי נותיה הוא לא כוח משקי או לא במידה כזו כוח משקי, אלא כוח צבאי, כוח פיסי; והכוח הזה של היהודים עדיין לא בא לידי גילוי במלאו". זו הייתה התפיסה המדינית שברקע הhalbga, שאף הכתיבה וכפתה את מדיניותה של ארגון הhalbga על ארגון ה"הגנה".⁵⁰

ארגון ה"הגנה" הגיע תחילה על האלים והטרור הערביים בדרך שהגביל אליה ארגון ב', בפעולות שהוא פרי של יוממה מקומית. אולם המדיניות הרשמית של ה"הגנה", מדיניות המוסדות הפליטיים המפקחים עליה, הייתה מן אוגוסט 1936 שלא לפגוע בחפים מפשע אלא בונגעים במעשי הטrror עצם. מדיניות זו פונתה לאחר זמן בשם "halbga".

מוסדות הפליטיים על ה"הגנה" עמדו במתוחן לאורך כל התקופה, להוציא חריגים בודדים. היו גם מקרים (מעטים) בהם ניתנה רשות פוליטית ולגייטמציה למשען תגונה ונגם: למשל, לאחר רצח האחים היהודים ביפו באוגוסט 1936. או כיימה ה"הגנה" פעולות תגונה, להן נתן ברל צנלוון את הסכמתו. אולם כאשר בפועל גמול זו נפגעו נשים וילדים ערבים, הודיעו ברל צנלוון, חור לקו הhalbga, ושוב לא התיר חריגות ממנה. "ברל לא יכול לעכל מעשי-טרור. האתיקה שלו הייתה שונה — האתיקה של אנשי המהפכה הראשונה ברוסיה, שנזהרו משיפיכת דם נקי, גם בשעה שחרפו נפשם להרוג אויב".⁵¹

היו גם ב"הגנה" מי שבסרו שכיר הhalbga" יצא בהפסדה: הבריטים מתרשים כי היישוב היהודי הוא חסר-אונים ומופקר; "halbga" מעודדת את העربים להמשיך בטrho מתחן הנהה שלא ייפגעו; "halbga" מוחנכת את חברי ה"הגנה" לפאסיביות ואי-אפשר לשלול את יצר התגונה והנקם הטבעי. מעשי התגונה של ה"הגנה", כמו אלה של ארגון ב', פגעו גם בערבים חפים מפשע. "אם געשה משהו במקום אחר ייפגעו בילד, הרי זה געשה במקום המשמש כן של מרצחים, ו[אילו] פצחה אינה בוחרת למי לפגוע", אמר אליו גולמhb.⁵²

מפקד ה"הגנה" בת"א אלמלך זליקוביץ ("אברנ") סיכם בעיתון ה"הגנה" בתל-אביב "במחנה" (מס' 12, 26.12.1936) את מדיניות הhalbga בשנת 1936 כך: —

"עוררו את השאלה אם הhalbga הייתה מוצדקת או לא. בימים ובשבועות הראשונים הייתה הhalbga כלית. הייתה הרגשה ביישוב ובעולם היהודי, כי זה היה השיטה והטקטיקה הנכונה. בימים הראשונים הייתה הhalbga לא לפי המושג שנתקבל אחר-כך. היה ברור לכל שם נהרג יהודי בגבול [בין

יפו ותל-אביב], אין לאמר שעליינו להתNELל על ערבו ההולך לתומו בשכונה יהודית וכן להיגר אחריו הטרו. אבל באותם המקרים שצמכו שם, צרייך היה לפעול ולפעול באופן ישיר. היו כשלונות מצדנו. אבל אין לכסתות עליהם בסוסה של הבלגה, לא גילינו כישرون להילחם נגד הטרו, ולהגן על רוכש. אבל אין לכסתות על זה בטענת הבלגה. הקווים היסודיים של הבלגה היו אלה: בארץ זו זאת אנו נמצאים תוך מציאות ותנאים פוליטיים מסוימים. המנהיגים האחרים קבעו, שאם ניגר אחריו מעשי הטרו, ניכנס לאוותה מלפוזת שטמנו לנו. מתגדיינו רצוי שהמאורעות ייכנסו לשלב של מלחמת אורחים פראית שהיתה מפסקה את המפעל שלנו בארץ. כמו כן היינו מבאים דים את כל האהדה שרכשו אצל ידידינו. אנו מכשירים בידי התנועה הציונית, ואם מנהיגינו האחרים חישבו את מצבנו בארץ והחליטו שהדרך היא הבלתי, לרבות שדרך זו תרפה את ידי חבריו השורה והישוב, על המפקדה היה לקבל את כל ההוראות בעלי להרהר אחיהן. וכך ראיינו שאנו בעלי משמעות ומרות-לאומית. היה לנו שהותרה הפעולה למשך זמן קצר, אבל לא בזכות מקרית טרוריסטית. אולם כשהאנשים העומדים בראש מצאו את הפעולות למספיקות, ואמרו לנו 'מספיק' — הפסנו. בדרך כלל נתקבלה הблגה בקלות, כי בעצם התאימה לרוחנו. אנו יודעים שגם פקודת ההגבה הייתה מוצאת לפועל בצורה המתאימה. אם גם בתחילת עשויה ההגבה להיות חלה, אבל בהמשך הזמן הינו מגיעים לפועלות המשביעות רצון בתוצאותיהן. גם הטרו העברי התפתח צעד אחריו צעד. גם אנו, כמו העربים, היינו מפתחים בנו את ההגבה, לייתה פקודה כזאת... ואנמנם, בזמן שהותרה הפעולה, הייתה החשובה בחילה חלה, ורק בלחץ על המפקדים ועל השורה נכנסה התשובה למסלול והתחילה הफחרות וההתהלה הרכבתה.⁵⁸

בכללו גבר קו ה"בלגה" והכריע. ראש מפא"י התיצבו בחזיות מילוכדת מהורי קו ה"בלגה" מתוך שיקולים מדיניים ומעשיים. ככל שנחלצה ה"בלגה" מן הפייסיות ומצבה לעצמה אפיק-פעולה אחרים קו התחזק קו ה"בלגה", וחזקה התנגדות לטורי-נגדי "יעור" ולאידיאולוגיה המצד-דיקה טרו כזה. מתגדיי "шибירת הבלגה" טענו, כי על היישוב לגלוות שהוא ציבור לאומי סדר, יציבות ומשמעות בארץ-ישראל, ושניתן לסגור עליו; כי הטורי-נגדי מהוות פרובוקציה ומעודד את הטרו העברי במקומות להרתוותו אותו; כי הבלגה מביאה ליישוב הישגים מדיניים ויישוביים ואילו ה"תגובה" בנוסח הארץ היא מזקה וחסרת חכלית, ביוטו לעקרות ולחוסר יכולת לפעול באמצעות אחרים, חוביים. אי-אפשר לתבוע מבריטניה להילחם בטרור העברי, לשתחף אתה פעולה ובאותה עת עצמה לנוקוט באוותן

שיתוט של טרו.⁵⁴ הטורי-נגדי מגבש את החווית הערבית מצד אחד, וועלול להציג את צעדיו של היישוב מצד שני.⁵⁵ אומנם נשמעו גם דברים התולמים את הקולר במדיניות הבריטית וקובעים כי הטורי-נגדי יונק מחוסר הביטחון השורר בקרב היישוב לגבי יכולתה של ממשלה המנדט להשקיית את הארץ, אולם ההשערה המוסכמת והਮוצקה היהתה כי הטורי-נגדי הוא היוצר את הסימטריה בין היישוב לבין העברים ועשוי לחתם בריטניה עילה וצדוק לחסור שיתוף-פעולה עם היישוב.⁵⁶

הנה כי כן, ככל שנחלצה ה"בלגה" מן השיתוק, החלם והאפשרויות שצינו את תגובתה בעיר ובנקודות היישוב החקלאיות בפרקן המהומות בקיץ 1936⁵⁷, כך הוחרפו הביטויים נגד הטורי-נגדי, הושיטה המרות וניחחו התסיסה והתביעה מתוך השורות להגב בנסיבות של נקם והרתעה. הוויכוח בתוך ה"בלגה" ובמוסדות המפלגתיים והתנועתיים השונים נשב עתה תכופות על מידת שיתוף-הפעולה הרצוי עם השלטונות הבריטיים, ועל דרך התגובה וההתגוננות האקטיבית של ה"בלגה" והיישוב,⁵⁸ כאשר המושג "התגוננות"

אקטיבית" מקבל מדי פעם משמעות אחרת. הtagוננות האקטיבית של ה"בלגה" נועדה להגן על היישובים היהודיים, אך גם לשומר על אינטראטים בריטיים בארץ-ישראל (צינור הנפט), ועוד כדי כך להגיע לשיתוף-פעולה ותייאום עם השלטונות המנדטוריים. בדרך ואית בקשה ההנחה הציונית הפוליטית לבש ולפתח את ארונו ה"בלגה" עצמוני מיליציוני כל-ארצى בעל כושר פעולה צבאי.⁵⁹ הוויכוח בטור ה"בלגה" ותנוועת העובודה הוא מעניין משומש שחשף כבר או את ניגודי המגמות בין הדוגלים בקו של "הבלגה עצמאית" לבין הדוגלים בשיתוף-פעולה מלא עם בריטניה — ניגודי מגמות שהחדריפו בתגובה מלחמת-העולם השנייה.

האמורים והנואמים נגד דרכי התגובה של הארץ נועד להיות לא רק ביטוי לדרך פוליטית ולהשפת עולם, אלא גם באמצעות הסברתי וחינויי המכובן לפני פנים, לחברו ה"בלגה" מהסתים ומערעריהם, ולציבוריות היישוב בית כולה. כנגד המאמרים בזכות "шибירת הבלגה" באו פרסומים רבים שנוצעו לעקע את הנחות-היסוד של אותה סיסמה ולהציג אותן כעקרות וכמסוכנות גם יחד. ב"דבר" מן ה-14.7.1938, למשל, כתוב "אחד הנודדים" (יצחק שדה), כי לחברו ה"בלגה" המגינים על היישובים ויזאים לתקן את הכנופיות בביטיהן, הם הם אלה השוררים את הבלגה:

"אנחנו הננו יומיום במעשינו נגד הבלגה. אנחנו بعد פגישה עם האויב פנים אל פנים. אנחנו بعد התקפה על הבסיסים של הכנופיות; אנחנו بعد ردיפה אחרי השונא ומלחמה אותו עד חרמה. אבל אנחנו נגד רצח; אנחנו

נגד התNELיות על עובי דרכ, נגד התNELות בערבים עובדים שקטם. אין אנו מוכנים לקבל את המושג הערבי על הגבורה. לא התNELות שפה על בלתי מוגנים הוא הנשך שלנו; לא שפיכת דם — המטרה שלנו. הרצת הוא שפל, תמיד שפל, יהיה הרצו מי שהיה. התNELות על עובי דרכ שקטם היא תמיד נבליה, יהיה המתNEL מי שהיה".

בעוד שמדיניות ה"הבלגה" נספהה במידה רבה על ידי הנהגה פוליטית ומדינית על ארגון ה"הגנה" והנהגה זאת היא שכיוונה במרקם ובמים את צורת הפעולה ואת עיתות, ובכלל זה גם חריגות מבודדות ממנה, הרי המצב במחנה האצ"ל היה שונה. למעשה כפה ה"ארגון הארצי" על הנהגה הפוליטית של האצ"ר, ולמעשה אף על זבזטנסקי, דרכו עשויה חלק גדול מהנהגה זאת לא הסכים רק לחצאיו והעניק להן אישורו אחורי שהועמד בפניו עובדות מוגמרות ולא יכול לעזר או קצב האירופים והמאבק ביישוב בעניין זה, ולסיקום עניין זה: בשנים 1936–1939 התבססה מרמות הפוליטית של הנהגה על ה"הגנה" והוא עדיה במכחן גם ביום הבאים; לעומת זאת נקבעה באותה שנים המרכזיות של האצ"ל בתנועה הריביוניסטיית ונקבעו דפוסי פעילותו כארגון מתחetta הפועל ללא מרותה של הנהגה פוליטית ולעתים אף במנתק ממנה ובניגוד לדעתה הפומבית.

הפולמוס והוויכוח "תגובה או הבלגה?" ביטאו במידה רבה את בעיותה של העיטה הציונית והמדיניות הציונית בארץ-ישראל בתקופת המנדט הבריטי. ביטאו היה זה וכוח על דרכו תגובת. "המאורעות" ו"המרד הערבי" הפתיעו את היישוב. היומה הייתה היתה בידי ערבי הארץ; התארגנותם הפוליטית, יוכלהם להקים ולקיים הנהגה פוליטית ולנהל מלחמת גירה מתחיש גנד האצ"ל היו הפתעה; מעורבותם של מדינות ערב בשאלת ארץ-ישראל והשפעתה של מעצמה זאת על ממשלה בריטניה — שהיחס הציוני כלפי היה אמביולנטי — הייתה גורם מדיני חדש ומפתיע. חכנית החלקה, אף שלא הייתה בה ממש הפתעה, הייתה בחינת חידוש עקרוני, שכן לראשונה הייתה זו הצעה רשמית בריטית לביטול המנדט. על כל התפקידויות הללו שבאו, פחות או יותר, במפתיע נאלץ היישוב לגיבם כגורם מגיב, כשהוא משתמש להפיק יתרונות מן המצב החדש ובזמן לשמר על הייש אם החידש לא יקום. התנועה הציונית לא זו בלבד שהתקשתה ליום פתרונות מדיניים מקרים, היא ניצבה גם בפני דילמות ציבוריות פנימיות קשות כל אימת שנדרשה לקבוע עמדה לגביה העיטה כלו שהוגשו לה. ואף-על-פיין, הפטנציאלי שנתגש בחברה היישובית והכלים הארגוניים והפוליטיים שהיו קיימים בה, אפשרו לה לתחילה, בין השפיעו, בין לשיליה

וליום שורה של צעדים בתחוםים שונים כדי לבס את החברה היישובית לחברת לאומיות-מדינית אוטונומית. בעוד שהחברה הערבית-הפלסטינית התגלתה כחברה לאומית חולשה ומוגבלת באפשרותה, ה策ית היישוב היהודי להפוך את השנים 1936–1939 לשנים של קידום בתחום הכללי, ההתיישבותי והביטחוני כאחד. בשנים אלו נוצרו ונוצרו הכלים ששירתו אותו לאחר מכן בשנות המאבק המכريعות על גורלה המדיני של ארץ-ישראל. ההתקדמות הכלכליות והביטחוניות בתקופה של חלמה-העולם השנייה נבנו על התשתית שהתבססה בתקופה שנים זאת. השנים הללו עיצבו והעניקו את התודעה הלאומית והפוליטית של החברה היהודית בארץ. המחר ששלים היישוב בתקופה זאת היה מחר כבד, אבל לא היה זה מחר אלא תמורה. על זאת עמד ברל כצנלסון בנאומו בקונגרס הציוני ה'כ"א':

...משום שבחרנו בשיטת הבלגה, לפיך נוצרה בארץ, בדרך כבוד, מעין מיליציה של יהודים, העמידה לשם גרעין צמיחה לדבר-מה חשוב יותר. משום שבחרנו בשיטת הבלגה, יכולנו להגן על הקים וליצור יישובים חדשים... עליידי הבלגה יצרנו אפילו אדריכלית אוביכת ואצל

ה策יאו הבריטי יחס של כבוד לאדם היהודי האמץ והצדוק.⁶⁰

כנגד זאת מעתים היו הישגים המדיניים. בריטניה דיכאה את "המרד היהודי" כדי להתפייס עם מדינות ערב מעדת של כוח ולא מעדת של חולשה. מדיניות ההתקפות [ה" הבלגה"], הרISON והרצון לשיתוף של הנהגה הציונית והיישוב לא הועלו לה בועידת סנט-ג'יימס בלונדון ולא שימשו לה נקודת וקוט בפני ממשלה בריטניה. חכנית "החלקה" והקמת מדינה יהודית הוסרה מעל הפרק ובמקומה בא ב-1939 "הספר הלבן", המבשר מגבלות חמורות על ההתיישבות היהודית, ובראשם ובראשונה על העליה היהודית, בשעה הקשה ביותר. חסר יכולתו של העם היהודי לשתחז עצמו בשום תנאי עם אויבי בריטניה במלחמות העולם השנייה גרם לידי לתחשה הבריטית, כי שיתוף-הפעולה של היישוב מובטח בכל תנאי, ודי לתחשה הבריטית, כי שיתוף-הפעולה של היישוב מובטח בכל תנאי, ומדיניות ה" הבלגה" לא הביאה את ההישג המדיני המקווה.⁶¹ אולם גם המדיניות של "שבירת הベルגה" לא הביאה תוצאות כלשהן. הממשלה הבריטית לא התרשמה מגליוי האקטיביזם של האצ"ל,⁶² והטרור-הנגדי שלו לא שיכנע אותה בעוצמתו ה策יאית של היישוב ובcheinיותו לבטחונה של האימפריה. פעולות האצ"ל בתקופה זאת לא נועדו לגורם להסתלקותה של בריטניה מארץ-ישראל, אלא רק ליצור לחץ על ממשלה בריטניה לא להיכנע לטרור היהודי ולתומכי. פעולות בעלות מגמה מוגבלת זאת היו חסודות השפעה לחלוטין בתחום המדיני, ולא השפיעו, בין לשיליה

ובין לחיבוב על עיצוב דרכי המדיניות הארץ-ישראלית של בריטניה שהיה לה בקביעת מדיניותה שיקולים כבדי-משקל הרבה יותר. אין הוכחות חותכות לטענת האצל' כי הטורו-הנגיד שלם את הטורו העברי או הריחק ממננו את אהדת האוכלוסייה. מקורות שונים מצביעים על היפוכו של דבר, דהיינו שכחוצאה מהטרור היהודי גברת התמייה בכניםופיות.⁶ אבל גם לכך אין ראיות מוצקות, ומדובר בהתרששות ובפרשנות. קשה מאוד לשקלל היום את השפעתן של פעולות הגמול או ההרתעה, ורקבו עמו הגבירו את הטורו העברי ודירבנו אותו או הקטינו במשהו מעצמתו, כשם שקשה לקבוע את היחס לגביה התפתחות המרד הערבי בין השפעתן של פעולות האצל' או הפעולות של ה"גננה" בשלוחותיה השונות (הפיים, הנוטרים, "הנדדת" ופלוגות הלילה" של וינגייט) או פעולות "כניםופיות-השלום" הערבות ש衲מכו תמייה חזאית על-ידי ה"גננה". פעולות האצל' בוצעו בעיקר במרכזי עירוניים (ערבים או מעורבים) ולכך הייתה התהודה שלחן חזקה במיזוח ושלילית. פעולות הגמול של ה"גננה" נעשו במרכזי הכניםופיות, ובוצעו לרוב מחוץ לערים, ביישובים ערביים כפריים, והתהוו בישוב היהיתה פחותה. היהות ו"לבוז" של המרד הערבי היה באזורי הכפריים אחורי 1937, הרי הייתה לפועלות שפגעו בסיסי הכניםופיות הערבות במקומות המוצא שלחן, השפעה רבה יותר. ואין לשכוח בשעת סיכום את עצמת הפעולות הצבאיות הבריטיות שלא עמדנו עליה כאן, והקרבות הערבים שנפלו מידי הצבא הבריטי ואת הטורו הערבי הפנימי שמספר קרבעותיו הערביים היה גדול ורב.⁷ לפיכך נכוון יהיה כمدומה למור כו הוויכוח בישוב לזרמו באשר לדרכי התגובה, אם זו של גמול או טרור-נגדי ואם של "פגע בפוגע" היה ביטוזו ויכולות לגבי הזרק הholmת את היישוב ואת תגובתו מאשר ויכולות על-יעילות התגובה.

אין ספק שדפוסי התגובה אז קבעו את אופציית התגובה של היישוב לשנים הבאות והשפיעו על דרכי ההתארגנות הבתוחנית והצבאית של היישוב: או נצקו היסודות להגנה העצמית, לתקיטה האופינית של מלחת-ليلיה, לשיתוף-פעולה צבאי עם בריטניה בגזרות מסוימות ובча בשעה למאבק מחד תרתי מוען עמה. מותר אפילו לראות בויכוח החריף בירור ציבור על דרך התגובה הציונית באשר "בעיה בוערת" (ה"גום" = נקמת הדם) של אותה את כל ההתיישבות היהודית בארץ בראשיתה, שבה ועלתה עתה למלעת חשיבות ומעורבות ציבורית רבה בביתר.

המקורות המובאים להן משקפים את הפלמוס בשלביו השונים ובמגזרים השונים של היישוב בארץ וברחבי התנועה הציונית הפעילה.

הערות

1. על פולמוס זה כתוב בהרחבה שמואל דותן בספריו פולמוס החלוקת בת קופה המדנד, יד יצחק בן-צבי, ירושלים, תש"מ.
2. זאב ז'בוטינסקי, "مسקנות מtower יישוב הדעת" ב' השעה ה-12 הגיעה מהדורה ב', 1936, עמ' 11–13.
3. חדשניים לאחר פרוץ המआrustה השווות אותן לנולות. "כבר עברו חדשניים כמעט את החופעות האובייקטיביות תגללה לפניו חמונה שהיא כמעט מחרידה כל כך. על פני הארץ פורחות מאטפים נקודות של היישוב היהודי. עד עתה אין לצין התנפלוות גודלה כדוגמת התתגלוויות בשנת 1929. משום מה? לא בגל הפחד מפני המשטרה או הצבא; והבאם הם רוחקים; הקשר הטלפוני מנותק. הם אינם מתנפלים היוות והם יודעים למperfuz: המתקייפים יהדו אחר ויכבו ברותחים... מטהול השbab, בגיל הממוצע של 14 שנה, כשהוא מצדיך אבני קטנות. הדפה אחת חספאל, כדי לפורם..." ז'בוטינסקי, "מסקנות מtower יישוב הדעת", שם. וב-11 ביוני 1936 קבע בנאות פומבי בורשה כי "אין מרד ערבי בארץ-ישראל. על הארץ עוברת תקופה התקדחת וקדחת רפואיים בחינין – אלום יש רופאים, שאסור לפנות אליהם, היהות והם עלולים אף להמית אדם, שהוא סובל מכабש שניים... יש לשכנע את אנגליה כי גם האינטלקטים שלה דורשים הקמת הגדור העברי: המדיניות האנגלית אינה יכולה להסתמך על כנופיות ערבים, שכן מההמות את הארץ ומשמעותו ככל-ישראל לモיזמות של מדינות מתחורי הקליים, מדיניות שיש להן סכסוכים עם אנגליה. השומר על הסדר והבטיחו בארץ-ישראל יכול להיות אך ורק גדור עברי, כוח מווין שלו, שלפניו רק מטרה אחת: בנין ארץ-ישראל". השעה 12 הגיעהו, שם, עמ' 6–8.
4. דוד בן-גוריון, מtower 'כנסת' לזכר בי-אליך ב'; מאורעות תרצ"ו ערוך בידי ברכה חבס, הוצאה 'דבר', תל-אביב, תרצ"ה, עמ' 362.
5. בעניין זה נכתבו חיבורים רבים. ראה, למשל, אהרון קלימן, "הרגונוליזציה של הססוך הארץ-ישראלאי", ק. ש. טב, 1974, ו-טג' 1974.
6. סת"ה, כרך שני, חלק שני, (להלן – סת"ה), עמ' 841–844 וכן, חלק ראשון, עמ' 267–268.
7. דברי שאל מארוב [אבייגור], סת"ה, עמ' 839. וכן, שם, עמ' 265–266. גם יצחק טבנקין כתב ב-10.6.36: "האנגלים משבחים אותנו על הבלתיו. אך יש לחושש שהאנגלים בעומק להם אינם מעריכים אותן. הם מקשרים את הבלתיו הואה עם דמות יהודית ידועה הקבועה בלבד הגויים". מצוטט אצל אורן ברנשטיין, הקיבוץ המאוחד בהגנה, מכון טבנקין והזאת הקיבוץ המאוחד, 1980, עמ' 156. סת"ה, עמ' 670–673.
8. שאל כדעת ניב, הסבור כי לא טעמים של מוסר יעמדו את המדיניות של ראש היישוב, אלא שיקולים פרגמטיים וקרים בתכלית (ראה מ-ערכ'ותה אר-గזון ה-צ-ב-אי ה-או-מי, חלק ראשון, עמ' 264. וראה סת"ה, עמ' 837–838).
9. יש עוד לתהיר כי היה פער ניכר בין ההכרזות והמדיניות המוצהרת בשני

- 22 סת"ה, כרך שני, חלק שני עמ' 801, 650. בסיכומן של שלוש השנים 1936—1939 נהרגו 513 יהודים, 148 בריטים ו-974 ערבים, קרבנות הטrror הערבי הפלס-טיני. מלבדם נהרגו עוד ערבים בהתקפות עם הצבא הבריטי, הנוטרים והרשוב הדרוזים.
- 23 על האסטרטגייה היישובית בתקופת זו ראה: אלחנן אורן, התishi'שות בשות' בשנות מאבק, אסטרטגייה יישובית בטרם מדינה, יד ב' צבי, תש"ה, עמ' 13–42.
- 24 ראה סת"ה עמ' 670; כרך ג', חלק שלישי, עמ' 127.
- 25 ראה: ז'בוטינסקי, "הבלגה היישוב — עד מהי?" ולעומת זאת ב' לובוצקי (אליאב), "מלכת כותנים וגוי קדוש". הירדן, 2.12.38.
- 26 י'ב שכטמן, ז'ב' בוטינסקי, ספר שלישי, עמ' 228–229 וכן נ'יב, ב, עמ' 38–33. יש המנסה להסביר את התנגדותו ואת בריחוקו של ז'בוטינסקי מן הארץ. בשל ריחוקו היחסתה בעיניו דמותו של הערבי "פרה'המדבר" על עמד על עוקם טبعו של הישמעאלי", וראה את עניין הגשמת המנדט ו'אזר' מכתבים", ש, 15.5.1936, וכן תעודה, מקור מס' 10).
- 27 זאב ז'בוטינסקי, "הפטנוז", הירדן, 24.7.1936. ראה נ'יב, חלק ראשון, נובמבר 1972.
- 28 ש, עמ' 269.
- 29 יש לציין כי לא מעט מן הפלומות בתוך היישוב נערכו עם הפנים אל הגולה. כבר נרמז לעיל כי עצמת הטיעון גם בארכ'ישראל, הושפעה מאופיין ומעדרתו של התנועות השונות בגולה. הרדיוקליום הבית'רי, ואף זה הרביוניוניסטי, ראה במஹמות העבריות הקבלה לפוגרומים האנטישמיים במוראה-איורפה, שנערכו בחסות השלטונות. מעשי הרצח היומיומיים והבלגות היישוב נתפשו עליכן, כפוגעים בכבוד היהודים וכחוותרים תחת הקביעה החזונית הבסיסית כי בארץ ישראל, המולדת הלאומית של העם היהודי, יהופך העם היהודי לעם אקטיבי, ריבון לעצמו, לא גנון לחסדי ודים. בנימינו לובוצקי (אליאב), לשל, ועודיו בח:right>ריהיפות את ההבחנה בין גולת לבין ארץ-ישראל בכך, שבגולה היהודי מתו "בחומת הברזל של הגטו המדיני", ועל כן אין יכול שם להתרגן, להתגונן ולהגיב. ואילו חומרת הפגיעה בכבוד הלאומי המדיני בארץ מקורה בכך שהיישוב, שכבר בנה בארכ'ישראל מערכת חיים לאומיים ומדיניים, מגיב על התקפות העבריות בדרך דומה לו שగיב ומגיב היהודי חסר היסודות המדיניים העצמים בגולה (פרק 88). שולוי "שבירת הבלגה" הסיקו מסקנות הוכחות מאותו תיאור עצמוני: דוקא משום שיש ליישוב כלים מדיניים וחודעה לאומי, הרי התפקידו מתווכת היא בטוי לשיטתו העצמית וליכויתו לנחל את עניינו לא ליפוי שיקולים "גולותיים" של כבוד, נקם וככ', אלא מתוך שיקולים מדיניים ארכ'יטוטו.
- 30 ראה תיאור מפורט אצל נ'יב, חלק ראשון עמ' 263–302.
- 31 יוסף נדבה ז'בוטינסקי והבלגה, א'ץ' יש' אל, נובמבר 1973.
- 32 א'ו מ' ר' לעמ', 29.7.39, עיתון הד'עמ'י בעריכת חנוך טרליין (קלו'ן).
- 33 "נקם לאדום ולפלשת / שלם لأنשי קריות; / נוערה, נוערה ארצי ורעות; /

הצדדים כאחד. בפעולות "התגובה" של האצל נטל חלק מספר קטן יחסית של אנשים (מעט מעלה ממאה), ואילו חברי רבים פי כמה באצל' ובבית'ר נטלו חלק בהגנה הפתאומית על נקודות-ישוב עבריות בעיקר בערים. לעומת זאת נקטה "הגנה" בשורה של פעולות תגובה (ולעתים אף נקם) ובפעולות חשאות של מודיעין וסיעות לגורמים פלסטינים ממתנגדיו הטrror ("כונפות השלום") בili להכריז פומבית על פעולות אלו, ולכנן בili להפיק מohn רוחה تعملות כלשה בישוב העברי.

- 11 בול כצנלסון, כתבים, ח' הוצאה מפא"י, תש"ה.
- 12 טט'ה, עמ' 840–846.
- 13 שם, עמ' 830–832. לא תמיד עמד הפו"ם בחומרת המgelות לא לפגוע באורחים חפים מפשע. לב' עמי, במאבק ובמרד, עמ' 124–126.
- 14 טט'ה, עמ' 850–854.
- 15 ראה זאב ז'בוטינסקי, "השבועות האחרוגים" (קטעים), הירדן, 5.4.1936, ו'אזר' מכתבים", ש, 15.5.1936, וכן תעודה, מקור מס' 10).
- 16 כש.bi'קש מפקד מחוז חיפה בישבת מפקדת האצ"ל ב-2.8.1944 רשות להגיב על דצח של נהג יהודי ברות "התגובה" של השנים 1937–1939, תגובה של נקם וורתעה, דחתה מפקד האצ"ל מנהם בגין את הבקשה באומרו כי "אין הוא חושב כי יש מקום במקורה זה להגיב. אנו נמצאים בתקופה אחרת ובסדרה [בשלב] של מלחמה אחרת. בתקופתו של בונען (דוד רוייאל) המעד (האצ"ל) עסוק בתגבורות והיה לנו גוף אשר הגן על הכלוד הלאומי. עתה אנו נמצאים בסדרה של מלחמה פוליטית נגד השלטון הור ומלחמותנו היא מלחמת השחרור... השלטונות מעוניינים בתגובהנו על מנת להפנות את הריב כלפי תושבי הארץ בינם, ואו יהיו המתווכים והמשלים וושומרו הביטחון. אסור לנו להיגור אחורי פרובוקציות כלאה ולסתות מדרוכנו העקרית. יש לנו זכות מלאה החיים לוותר על עניין זה". מצוטט אצל שלמה לב-עמי, "הפרוטוקולים של מפקחת הארגון הצבאי הלאומי", הציגנות, כרך ד', תש"ג, עמ' 398. לא הייתה בדברים אלה ביקורת על דרכו של האצ"ל בימי רוייאל, אך אין ספק שביטהו ניסיון להבנתה במלת בין מדיניות הפעולה של האצ"ל בימי בגין למיניו בימי רוייאל, והם מבחריהם את החולשה היסטודית של האצ"ל בתקופתו הראשונה.
- 17 ראה הביבליוגרפיה.
- 18 בהרבה ראה: יהושע פורת, ממהומות למריידה / התגובה הל-אומית הערבית הפלשינית 1929–1939, ויובל ארנון-אוחנה, חרב מביית. המאבק הפומי בתגובה הלאומית הפלשינית בית, יריב הדר, 1981.
- 19 ראה לעניין זה בספר מאורעות תרצ"ו (ערכה ברכבת חבס, תרצ"ז) המשקף את הלווי הרוחות כפי שהוא לידי ביטוי בעקבות מעל דפי עיתון "דבר".
- 20 תיאור מפורט ראה אצל פורת, עמ' 195–268;; ארנון-אוחנה, שם; ובנני ה'פאנ'ערבייז'ה' של שאלת ארץ-ישראל, ראה פורת, שם עמ' 268–220, וקלימן "קשת", שם.
- 21 תיאור רחב של מאורעות אלה אצל פורת, עמ' 276–286 וכן אצל ארנון, עמ' 275–288.

קבוצה של יהודים יצא אל ההרים ולחפש אותן, תשלח הממשלה משטרת וצבא לירוח על היהודים הללו — והם לא יכולו להסתור בכפרים, כולם שעוזים הגיבורים העربים, כי אין בהם כפרים יהודים.

"שלאן אףוא רך הכוון השני, ורק זה יוכל להיות מובן של העצות הקונס-טרוקטיביות" (כמובן, אם יש טעם ומובן לפטפט): לרוכז את תשומתhalbן כלפי המנהיגים. ואולם העربים, העברים הרעים והאכזריים, אף פעם לא עשו דבר כזה. בעיניהם הרי חטאנו הגדול הוא הציונות עצמה, וממנהיגי הציונות בא"ר' ישראל יוציאם להם יפה. אבל העربים לא נגעו באף אחד מהם. אין זה מקרה ואין בכך משום היסחודהם: וזה שיטה, וזה השקפתם, הם חשובים, שהמצביע במלחמה, ואת המלחמה הם מנהלים נגדם ולא נגד אישים בודדים.

בדברים אלה איימת ז'בוטינסקי את התפישה כי "המאורעות" הם מלחמה לאומית טוטלית בין יהודים וערבים בארץ'ישראל. הוא ביטא את התנגדותו העקבית לשיטות של טרור אישי (וחוץ לכך העניק למנהיגי הטרור היהודי אשראי לגינוים מבקחי ה"תגובה"). ז'בוטינסקי גם שם את האכבעם ליה לתהכוןן לכך על החולשה היישורית של הארץ³⁴ ועל הסיכמה שבגללה אליו בחר בטרור בלחתי-סלקטיבי בפעולות גמול והרעתה: העובדה שה הארץ לא היה מסוגל לנחל פועלות גמול מתוכנות וסלקטיביות נגד יעדים מחוץ לערים הגדולות, כפי שה"תגונה" הייתה כבר מסוגלת לנחל באומה תקופת. פראבלעמן ארום הבלגה (פון אַטְגֶּבֶךְ), אונז ער וועלט, נומ' (174) 26.8.39, 34, וכן מימון המורה (שבועון) ת"א 25.9.38.

ראאה ז'בוטינסקי, "למות או לכבות את הארץ", נאום בורשה מה-12.7.1938.³⁵
נאומים (1940–1921), ירושלים, תש"ח, עמ' 305–326.

ראאה סת"ה, עמ' 811–813.³⁶
על נסיבותו אלה ניב, עמ' 111–120.³⁷

כרו הוועד הלאומי, י"ג בכסלו תרצ"ה – 17 בנובמבר 1937, הארץ, 16.11.37, 17.11.1937.
שם.³⁸

פרוטוקול הוועד הלאומי, 10.7.38, אצ"מ J1/7238; פרוטוקול מרכז מפא"י, 1.8.1938–31.7.1938, ביתברל. 23/38. פרוטוקול הוועד הלאומי מה-10.7.38–10.7.38³⁹ פורסם במלואו בלוחית מבוא על-ידי אניתה ספריא, הציונות – מאסף תולדות התנועה הציונית והיישוב הארץ בארץ – י"ש אל, ת"א, 1981, עמ' 359–425. הדברים הרבויונייטים הרשימים התערעו נגד העובדה כי פועלותה הגדולה של הארץ נתקלות בדברי גנאי בוטים וחריפם, בעוד שדברי הוועד הלאומי והסוכנות היהודית אינם מנוגים את השלטון הבריטי האחראי לטרור היהודי ולתנאים המגדלים טרור עברי.

ונגד הטור מארמים, רשותות, נאומים, גלויי דעת, עיריכת ר' בנימין וייעב פטרזיל, אב תרצ"ט, ירושלים, אוגוסט 1939.⁴⁰

שם, עמ' 42–44.⁴¹
שם, עמ' 40–41.⁴²

ד' בז'גורין במועצה הארץ של מפא"י, 23.1.37, זכרונות ד', עמ' 56–57, ומכתבו לוינו, שם, עמ' 24–28.⁴³

ג'יתו גורי-אריות /. בתער חרב סולדת, / צבא כבר מריע: מלכות! משה שטיינר, אל חורבן שלishi: חוברת לתשעה-באב תרצ"ג.⁴⁴

34 מ' שמיר, שם, עמ' 5.
35 ראה מאמרו של אריה אלטמן, ייר עד מורשת, 'המחר הוא שלנו' הירד נ, 19.11.1937. ברוח דומה התבטה בנימין אקזין בשמה של נשיאות הארץ (הסתדרות ציונית חזשת) באפריל 1938: "בshalluk מיטים של האוכלוסים, ובשעת שהממשלה מצהה איננה מפסיקה את המצב הזה – בין אם היא יכולה ובין אם אין היא רצחה – הריطبعי הדבר בהחלט, ובעצם אין למנוע מכך, שברוב האוכלוסים הנרדפים יימצא אלמנטים מחשורי סבלנות, המנסים על-ידי אמצעי תגמול להפחיד את הטרו-ריסטים. התופעה הזאת היא מעיצה ביתור, אבל היא חופעת לוואי כמעט הכרחית של תופעה מעיצה עד יותר – הטrho עצמו. והעיקר – פעילות התגמול הם אמרצייביים בלתי-משמעותי ובלתי קולע למטרה. יש רק דרך אחת ויחידה לשים קץ למצב הפרוול ולכל תופעות הלוואוי הקרים בו, והוא – הקמת כוח צבאי יהודי". (מסיבת עיתונאים בתל-אביב, הירד נ, 21.4.38).

36 ב' לובוצקי, הירד נ, שם.

37 ניב, חלק שני, עמ' 40.

38 ניב, שם, עמ' 37–38.

39 על הפעולות – ניב, שם, עמ' 74–94.

40 לפיה עדות דיר שיב (אליך) ערך אורי צבי גリンברג את המאמר הזה שפרסם לראשונה ב"מאמענט" בורשה והעניק לו אופי לוחמני יותר. דאה שריאל אליך, מושר ר אשון, ת"א, תש"ג, עמ' לו: "... ולא כל איש יודע שבבל בכד הארץ ז'בוטינסקי מתחת ידו 'אמן' זה. הוא ממש הוציא מידי עלי-ידי אורי צבי. והוא גם – איזה עוז ביחס לז'בוטינסקי – חשול על-ידי, פשוט: הוציאו כל החומרים הרוכים, כל הקטעים המדענים, שלא היו עוברים דרך הפלדה, שלא התאימו למוכנות הרוטציה". נראת שגם בתוך הארץ היה ויכולת האם פגיעה ללא הבחנה היא שיטה נכונה, אבל לויכוח כוחה בכתוב. לב-עמי, במאבק ובמרד, עמ' 86.

על הטענות כי פעולות גמול של הארץ פוגעות בחפים מפשע והן חסרות תועלות ומוקוטה, וכי "תגובה" צריכה להיות מכונת נגד האתירים לטרור, ענה ז'בוטינסקי בדרישה סלקטיבית: "הדבר הנוגע ביותר בלבד הור, כאשר אני שומע את המליצות נגד הפרת ההבלגה, הרי זו הביקורת/הكونסטרוקטיבית". המבקרים נותנים עצות חיויבות, כיצד צריך היה להגיב. העצה הפופולרית ביחס אצלם היא העצה להגביל לא נגד ערבים החפים מפשע, אלא נגד העربים האשימים דוקא. וזה רעיון מעניין ביותר. הערבים האשימים, הם, כפי שכל אחד מבין, משני סוגים; ראשית, הטרוריסטים בעצם; שנית, מנהיגיהם הרותניים. היה זה מעניין ביותר להיוודע אצל היועצים הקוטטורוק-טיביים הללו, השואפים לשפר את השיטות של הפרת ההבלגה, באיזה משני הכוונים הללו ווצים הם להגישם שיפור זה? לרוכז את תשומת-הלב כלפי האדונים הטרוריסטים עצמם – דבר זה הריהו, כפי שכל אחד מבין, בלתי אפשרי, מבחינה טכנית. יורם מאקדחים ווורקי פצצת בודדים הרי אכן אפשר להכיר. ובאשר לכנופיות המאורגנות, הרי הן מסתתרות בהרים, ואם תעוז

כפי שתיארו ה"טיים" מן ה-2 באוקטובר, שכן: Would a liberal minded person speak in such terms of the killing of some prominent Gestapo official by an opponent of the regime? Yet that is exactly the light in which the assassination of Mr. Andrews would appear 'Exile and Return' to most Palestine Arabs" 190.

ראאה פורת, עמ' 282, הכותב, כי "מעשי הגמול עודדו את החברות העבריות להמשיך במלאתן ודחפו אלמנטים מתונים לזרועות המורדים הקיצוניים".⁶³

ראאה ארנון-אוחנה, עמ' 279–288.⁶⁴

- יעקב שביט 34
- שם, עמ' 47. 50
אניטה שפירא, ברל, חלק שני, עמ' 586. 51
סת"ה, כרך שני, חלק שלישי, עמ' 673. 52
סת"ה, כרך שני, ב-22 ביולי 1938 בישיבת הוועדה הפליטית של מפא"י, יומן 53
ראאה דברי שרת סת"ה, עמ' 1321. 54
מדיני, כרך הר', 1938, תל"ג, עמ' 198. 55
אליהו גולומב (בעריכת יהודה ארן), חיבורו עוז, כרך ב', תש"ד, עמ' 88. דברים במצגת הסתדרות הל"ט, 27 בפברואר 1939.⁶⁵
ראאה דיווחו של גולומב על שיתה עם טירגרט, 22 ביולי 1938, שם, עמ' 56
176–174.⁶⁶
תיאור מפורט של התפתחות דרכי המאבק של ה"הגנה" בטרור העברי ראה סת"ה, עמ' 798.⁶⁷
- על אופיו של ויכוח זה ראה סת"ה, עמ' 671–680.⁶⁸
ראאה יגאל עילם, הגבָה – הדרך הציונית אל הכוח, עמ' 69–146.⁶⁹
סת"ה, עמ' 850. בשנת 1943, ננראת, כשנידונה השאלה מהם גבולותיו של הכוח הפליטי של ה"הגנה", וכך ייש להעיר מול אפשרות שהערבים יפתחו בסיכון חדש של אלימות כדי להשיע על המצב הפליטי בארץ אחרי המלחמה, חור א' גולומב לדון במדיניות ה暗暗ה מפרקטיבת היסטורייה. הוא שב וטען, כי לא ניתן להרטיע את העربים כקהלטיב עליידי פועלות גמול והפחדה. "ההגנה" אין פרישה נקס וטורינגדי אלא פעולות מוחשבות וסלקטיות של הרתעה ותקפה המכוננות נגד יעדים שנבחרו היטב. תפקיד טיביות של הכהן הצבאי שיוכל לבצע פעולות הגנה התקיפות, ולא ה"הגנה" להקשר את הכהן הצבאי שיקרר את התרבות במרחב אחד. להזכיר למשל שהשור הירושתי והוסר כות יגورو אותה בעל כורחה לטורו נגיד עקר שתוכזאותיו מתקוט. כל ניסו לעשות דברויה יסודית לעצם העניין של הבלגה, ככלומר, כל הלהאה על הדעת של אפשרות לפוגע בערים סתם, יוביל אותנו מילא לפגיעה באיש השלטון – להטיל אימה עליהם – ואנחנו נגיע לצורות-מלחמה, שלא יהיה מוצא מלה, ונחצון לא ינחלו לנו בשום פנים".⁷⁰ אליהו גולומב, "ההגנה – לשם מה?", חיבורו עוז, כרך ב', עמ' 51–64.
- באפריל 1939 כתוב וייצמן לאורמסבייגור, כי הבלתי הביאו אולי אהודה לציונות בדעתה החקלאית בבריטניה, אבל לא השג מדינית. "מה שקרה בארץ-ישראל – כתוב – הוא אנושי מאד, קבוצה של פורשים יהודים יצאה סופ-סוף מגדורה בקי"ץ 38' ועשה כמעשה העربים והשלטונות". (מס ה ו מ ע ש, שוקן, תש"ט, עמ' 338). מחוץ להתבטחות פתתית זאת התנגד וייצמן בקיצוניות לכל מעשי ההגבה ודגמלו.⁷¹
- היהס לטורו הוא אמנם פונקציה של מידת הלגיטימציה הנינתה לטורו ולמטרות המדיניות העומדות מאחוריו. בעוד פעולה הגמול של האצ"ל נדונו בROTחים בריטניה הרי פעולה-הטרור של ערבי ארץ-ישראל וכן לעיתים לLAGיטימציה מדינית ומוסרית. ב- New Statesman and Nation כתוב ב-8 באוקטובר 1937 אקדמי בריטי בשם Hodgkin, כי יש הסבר טبعי לטורוים הערבי בארץ ישראל וכי הפליטנים... turned to terrorism as a political weapon.⁷² Atrocious [מושל מחוז הצפון] Ai-Asfar להגדיר כ' dastardly murder.⁷³